

פניני

חשוקי חמד

על סדר פרשיות התורה

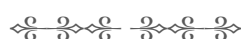
מלוקטים מאוצרות ספריו המתוקים

של הגאון הגדול מז"ר

הרב יצחק זילברשטיין שליט"א

חבר מועצת גדולי התורה

וראש כולל 'בית דוד' חולון

פרשת במדבר * תשע"ח

פניני חשוקי חמד

תוכן העניינים:

פרשת במדבר 3

כשא"א לקרא כל סדר עבודת יוהכ"פ הידלג על "וכך היה מונה" 3

חידה: ישנם שני מקומות תורה ויש עדיפות לגור באחת מהן מהי העדיפות? 3

הבטיחה לקרוא לבנה על שם צדיק, בעלה סירב, והילד חלה פעמים תכופות 4

עצרת קידוש השם בראש חודש אדר ב' זיכתה את הרבים בברכה הנדירה 'ברוך חכם הרזים' 5

בת מאומצת, האם תחפש את הוריה 13

להשתדך עם בחור מיוחס מצד אביו, או עם נכד גדול הדור מצד אמו 14

המתמנה לרב האם יברך שהחיינו 15

האדמו"ר מסטרופקוב זצ"ל מותיר רושם עז אצל הנוסעים 16

יכול להציל את בנו הבכור או בן אחר האם יעדיף את הבכור 17

רופא הגר בעיר ומבקשים ממנו לעבור לספר, כדי שיהיה שם רופא בכוננות 18

אין לו כהן לפדיון בנו, האם יתן להקדש 19

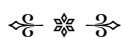
לא עירבבו את הקלפי וששה אנשים זכו בכשלושים פרסים 20

פתח אתר להפיץ התורה, והשני לקחו ממנו 20

איך יתכן שמותר להרוג גנב כשאינו במחתרת 22

מענין לענין 23

כיצד אפשר לקיים מצוות הבאת שלום בכל יום גם כשאין סיבה למחלוקת 23

ליקוט סידור ועריכה – ישי מזלומיאן: 05276-91549

תגובות ניתן לשלוח למערכת 'מרי"ח נחוח', עבור 'פניני חשוקי חמד', דוא"ל: rantorah@gmail.com

לעילוי נשמת

איתן בן רבקה וטוביה ז"ל

פרשת במדבר

פרשת במדבר

כשא"א לקרא כל סדר עבודת יוהכ"פ הידלג על "וכך היה מונה"

וידבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד באחד לחודש השני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים לאמר (א-א).

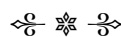
רש"י: מתוך חיבתו לפניו מונה אותם כל שנה. כשלאו ממאריס מנאון, וכשנפלו צעגל מנאון לידע מנין הנותרים, כשצא להשקות שכינתו עליהם מנאס, צאחד בניסן הוקם המשכן, וצאחד צאייר מנאס.

שאלה: ציבור שהם דחוקים בזמן, ורוצים לדלג חלקים מסדר עבודת יום הכיפורים, האם ידלגו על וכך היה מונה, שהרי שיטת ר' אלעזר הטעם שהיו מונים הוא כדי שלא יטעה בהזאה, והוא מדרבנן ולא מדאורייתא, וכן הלכה כמבואר ברמב"ם (פ"ג מעבודת יוהכ"פ ה"ה), ואם כן אולי אפשר לדלג על קטע זה כשהזמן קצת דחוק?

תשובה: כתבו בספר הערות למו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל (בדף נה ע"א) שעצם הדבר שימנה אחת שתיים איתא בתו"כ דילפינן לה מקרא, דכתיב ולפני הכפורת יזה שבע פעמים ולא כתיב שבע טיפים שבע פעמים יהיה מונה, הרי דעצם המנין הוה מדאורייתא, וכל הנידון בגמ' הוא על זה שבעי לצרף מנין האחת למנין השבע, ובהא איכא מ"ד דהוא מהתורה, ואיכא מ"ד, דהוי תקנה שלא יטעה, ונפ"מ בלא מנה ולא טעה. אבל ודאי מנה את השבע דעצם המנין הוי מהתורה, יעו"ש. וכך כתבו ברבנו חננאל ז"ל מאי ביניהו, איכא ביניהו דלא מנה אותה הראשונה, עם כל אחת ואחת ולא טעה, דלר' אלעזר יצא ידי חובה. ואם כן למעשה אין לדלג "וכך היה מונה".

ולעצם הענין למה צותה התורה לימנות את ההזאות, אולי אפשר לבאר על פי דברי רש"י (תחילה פרשת במדבר) "מתוך חיבתו לפניו, מנה אותם", וכן בענינו מאחר וגלוי וידוע לפני השי"ת שעם ישראל יקיים מצות הזיה באהבה, כי דם השעיר והפר הוא עיקר הכפרה, ושורש יום הכיפורים תלוי בזה, ולכן ציוונו למנות באהבה. ובזה יש גם לבאר מה שנהוג בעם ישראל לשיר תיבות אחת ואחת וכו', כיון שהוא ביטוי לאהבתינו למנין זה.

ובזה יש גם לבאר את מה שכתב הרמב"ם (פ"ז הלכות תפלה ה"טז) "ומונה כל הברכות עד שמשלים מאה בכל יום", דגם תקנת מאה ברכות נובעת מאהבתנו הגדולה להשי"ת, ומבטאים זאת כשמברכים עוד ועוד, ולכן יש ענין למנות את מנין הברכות. (חש"ח יומא נה ע"א).

חידה: ישנם שני מקומות תורה ויש עדיפות לגור באחת מהן מהי העדיפות?

שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחתם לבית אבתם במספר שמות כל זכר לגלגלתם (א-ב).

תשובה: כשמקום אחד גרים בו שני אלפים ושני רבבות חסר אחד מישראל, והמקום השני אין בו את המספר הזה [אלא או יותר או פחות] בכה"ג אולי עדיף לבא לגור במקום הראשון, כי בזה יגרום להשראת השכינה במקום הזה כמבואר במסכת ב"ק (דף פג ע"א). [ויעוין בהעמק דבר (תחילת ספר במדבר) שכתב: "...כמו מלך ההולך בראש צבאו במדבר למלחמה, ואין מלך הולך בעצמו ובכבודו, כי אם במחנה כבודה והגונה לפי כבודו, כך היה נדרש להשראת שכינה בזה האופן דוקא, וכעין דאיתא במסכת ב"ק (דף פג) "ללמדך שאין שכינה שורה על פחות משני אלפים ושני רבבות..."] [אלא שם מיירי בהשראת שכינה דמנוחה וכו']. ולכן אולי עדיף לבא לגור במקום שמשלים את המספר הזה, שבזה גורם להשראת שכינה וגם לקידוש שם שמים].

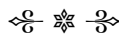
ויעוין מהרש"א (יבמות דף סג) שמספר זה הוא מחנה שכינה של מעלה, שהם כ"ב אלף מלאכים כמש"כ רכב אלוקים רבתיים אלפי, וכך היה מחנה לזיה וכולם צדיקים.

והצעתי את הדברים לפני גיסי הגר"ח קניבסקי שליט"א ואמר לי שכוונת חז"ל היא כשבעם ישראל בכללות יש רבבות ואלפים, ואין הכוונה על מקום מסוים. אך בכלי יקר (תחילת ספר במדבר) כתב אמרו חז"ל אין הקב"ה משרה שכינתו על ישראל פחות מכ"ב אלף, שנאמר ובנחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל... וע"כ הוצרך למנות גם

פניני חשוקי חמד

את ישראל לידע אם יש בחשבון הזה שראויים להשראת שכינה בכל שבט ושבט וכו', וכתב רבנו בחיי שבכל מקום שהשכינה מצויה שם תמצא ד' מחנות שכינה, ובספר הפרדס כתב שיש כ"ח מחנות שכינה צא וחשוב כ"ח פעמים כ"ב תמצא ת"כ אלף ועוד טז אלף וכו', עכ"ל. מבואר שבתוך כלל ישראל היו כ"ח מחנות שכינה ובכל אחד כ"ב אלף. אם כן אולי כדאי לבא לעיר ולהשלים לכ"ב אלף ישראל, וצ"ע.

ויעוין בעיון יעקב מסכת יבמות (דף סג ע"ב) שכתב: אין השכינה שורה על פחות משני אלפים ושני רבבות, ואפשר לומר הטעם, משום דאדם מאלף מצאתי, נמצא דמתוך כ"ב אלף נמצא כ"ב בני אדם הישרים, שהם כנגד כ"ב אותיות התורה, ולהכי אלוקים נצב בעדת קל, דסנהדרין קטנה היו כ"ב ואחד שצריך להוסיף שלא יהיה שקול, עכ"ל. מדבריו נראה שלא מספיק שבעם ישראל בכללותו יהיו כ"ב אלף, אלא דבכל קיבוץ כזה ה' נצב בו. (חש"ח ב"ק פג ע"א).

הבטיחה לקרוא לבנה על שם צדיק, בעלה סירב, והילד חלה פעמים תכופות

שָׂאוּ אֶת רֵאשׁ כָּל עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת כָּל זָכָר לְגִלְגָּלְתָּם (א-ב).

שאלה: מעשה שהיה: אשה נתקרבה ליהדות על ידי חסידי הצדיק זצ"ל, היא נוסעת רבות על ציונו, וגם הבטיחה [ללא אישור בעלה] לקרוא לבנה שיוולד על שם הצדיק זצ"ל, כשנולד בנה הודיעה לבעלה על הבטחתה, אולם הבעל סירב מטעם שלצדיק היו שני שמות, שאינם מקובלים כל כך בחברתו, ולכן בברית קרא לבנו יהודה [הדבר היה בתחילת חודש ניסן, וקרא לו יהודה על שם הנשיא]. הילד כיום בגיל שבע, ומיום הוולדו סובל כמעט מידי חודש בחודשו, חום גבוה, דלקות אזנים, ולאחרונה דלקת קרום המוח אשר ניצל ממנה בנס. האבא חושש שמא הסיבה לכך נעוצה בכך שלא קרא את הילד בשם הצדיק, ובא לשאול האם להוסיף לילד את השמות של הצדיק. ועוד שאל מכיון שאשתו ילדה ילד נוסף, האם כשיקרא לילד הנוסף בשם הצדיק, האם יועיל הדבר לילד הראשון?

תשובה: קריאת שם לילד על שם צדיק, זו טובה לילד, וכמו שכתב בשו"ת משנה הלכות (ח"ו סימן רנו) וראייתו מהגמרא ביומא (דף לח ע"ב) מאי ושם רשעים ירקב? אמר רבי אלעזר רקיבות [חלודה, רש"י] תעלה בשמותן, דלא מסקינן בשמייהו. ופירש רש"י לא יקרא אדם לבנו שם אדם רשע, ומידה טובה מרובה, שמצוה לקרוא לבנו בשם צדיק.

והרב דוד זכות מודינא זצ"ל כתב בספרו זכר דוד (נדמ"ח כרך ב עמוד תקפח): והמורם מכל האמור שאין להשים שם רשעים ונכרים לבנים, אלא הבוחר יבחר בצדיקים ואנשי מעשה ובאורם יראה אור כי יגיה עליהם יציצו ויפרחו כגפן פוריה וביעקב בחר לו יה ויהיו בני עלייה עלה יעלו בעבודתו ועל משמרת ה' יעמדו בתורה ובמעשים טובים וישרים. ועוד כתב (שם) יקרא שם לבנו כשמות הגדולים והתמימים אשר בארץ כי השם גורם להצליח את הנושאו.

ובנועם אלימלך (במדבר ד"ה שאו) כתב שיש שלש מדריגות הגורמים לאדם שיהיה צדיק. א', מצד הגלגול שהיה צדיק בגלגול ראשון, ומחמת זה נקל לו להיות צדיק גם עתה. ב', מחמת זכות אבותיו שהיו צדיקים ומחמת זכותם חולקים להם כבוד בפמליא של מעלה שיהיו בניהם צדיקים, ג', מחמת שהשם יתברך ברוך הוא גזר בבריאת העולם שיהא כך וכך שמות ראובן, וכך וכך שמות שמעון, ועתה כשנתגלגל איזה אדם בעולם, ונותנין לו שם בשם צדיק אחד שהיה כבר בעולם הזה, גורם לאיש הלזה שיהיה גם כן צדיק, מחמת שנתעורר האור של הצדיק שהוא בעולם העליון.

אמנם בספר פאר הדור (ח"ד עמוד ר) כתב שהחזו"א היה אומר שאם קוראים לילד על שמו של נפטר, הרי זו טובה לנפטר, ואם נותנים לו שם מפרשת השבוע הרי זו טובה לילדי, ע"כ.

א. יעוין מש"כ בחשוקי חמד חמד למסכת ברכות (דף כ) בענין מעלת השם 'יהודה'.

ב. אמנם מצינו בכמה מקומות בחזו"ל שקראו על שם צדיק, הביאם בשו"ת משנה הלכות (ח"י סימן רסא) במסכת שבת (דף קלד ע"א) בענין נתן הכבלי, ובבבא מציעא (דף פד ע"ב) בענין רבי אלעזר ברבי שמעון, ועוד, אם כי שם קראו לכבוד הצדיק כיון שבזכותו נולדו וחיו הילדים כמבואר שם. ויעוין עוד בספר אוצר הברית (כרך א, פרק ו סימן ד הערה יא) מש"כ בזה.

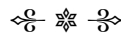
פרשת במדבר

והנה אשה זאת שהבטיחה לקרוא על שם בנה, אף שלא התייעצה עם בעלה, לכאורה חל הבטחתה, שגם לאמא יש זכות לתת שם לבנה, וכמו שכתבו בדעת זקנים (בראשית לח ה) שכך היה מנהגם הוא היה קורא שם לבנו ראשון והיא קוראה שם לבנו שני. וא"כ מן הדין היה לו ליהודה לקרוא שם לשלישי. והיא קראה לו שם, כדכתיב 'ותקרא' לכך הוצרך לומר שהיה יהודה בכויב בלדת אותו, ולא היה באותו מעמד לקרוא לו שם. וכן כתב בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ג סימן צו) שגם לאמא יש זכות לתת שם לילד, אלא שהאב יכול לתת שם אחר, וכמו שמצינו בבנימין שרחל קראה לו בן אוני, ואביו קרא לו בנימין, יעו"ש.

אמנם כהיום בזמנינו אין נהוג שכל אחד יקרא שם, ולכן מסתמא דעת האמא כשהבטיחה היה רק על דעת שבעלה יסכים, ולכן חיובה בטל, אך כיון שהאשה הבטיחה לתת את שם הצדיק, מן הראוי היה לבעל להתחשב בדעתה, ומכיון שלמעשה כיום הילד הוא בן שבע והוא מסרב לשנות את שמו, ומתבייש, ולכן יתכן שדי בזה שיתנו את השם לילד החדש שנולד זה עתה.

וכן מסופר באורחות רבינו (ח"א עמוד רמט) שאחד בא אל הקהילות יעקב, ואמר לו שהיה בדעתו ליתן שם לילד שנולד לו על שם המשגיח הגה"צ מוה"ר יחזקאל לוונשטיין זצ"ל, ועל דעת שחותנו יסכים לכך, ואמר חותנו שיתן לו שם משה ע"ש אביו, ואם רוצה יוכל להוסיף גם יחזקאל, ושאל את בעל הקהילות יעקב אם אין כאן איזו שאלה או איזו קפידא אם לא יוסיף גם את השם יחזקאל, מאחר שחשב על כך וגם כבר אמר לאנשים, ענה לו בעל הקהילות יעקב, שמן החזו"א צוק"ל אמר שצירוף של שני שמות זהו שם אחר, ואין זה השמות שעל שמם הוא נקרא, ומשום דרכי שלו' שיתן רק את השם משה, ואי"ה בלי נדר כשילד לו עוד בן יתן שם יחזקאל.

הצעתו את הדברים לגיסי הגר"ח קניבסקי שליט"א ועוד הבאתי מש"כ בראבי"ה (סימן תתקפ"ג) על אחד שאשתו פירשה ממנו, בטענה שהוא פצוע דכא ואסור לו לבא בקהל, והראבי"ה הכשירו, וכתב: 'ועל פי הדברים האלו החזירו לו אשתו, ויבא אליה ותהר ותלד בן ואביו קרא לו אליעזר על שמי'. ואמר גיסי שליט"א שיקראו לבן הנולד כעת על שם הצדיק. (חש"ח נדה סא ע"א).

עצרת קידוש השם בראש חודש אדר ב' זיכתה את הרבים בברכה הנדירה 'ברוך חכם הרזים'

מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמֵעֵלָה כָּל יֵצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל תִּפְקְדוּ אֹתָם לְצַבְּאָתָם אֲתָה וְאַהֲרֹן (א-ג).

ביום ראשון ל' אדר ראשון, א' דר"ח אדר שני תשע"ד התקיימה עצרת גדולה שכל גדולי ישראל ובראשם מרן מנהיג דורינו בעל איילת השחר זצ"ל הורו להשתתף בה כדי לקדש שם שמים, כדי למחות על החילול השם הנורא, שחלק ממנהיגי השלטון שעדיין אינם שומרי תורה ומצוות, ולא טעמו טעם תורה, בקשו להכריז על כל בחור הלומד תורה כעברייני ולהשליכו לכלא ב'עון' זה.

על פי הערכות השתתפו בעצרת יותר מששים רבוא מעם ישראל, וברכו את הברכה בפומבי 'ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם חכם הרזים'. כמבואר במסכת ברכות (דף נח ע"א): תנו רבנן הרואה אוכלוסי ישראל אומר 'ברוך חכם הרזים', שאין דעתם דומה זה לזה ואין פרצופיהן דומים זה לזה, [והקב"ה הוא חכם הרזים, ויודע מה שבלב כל אלו. רש"י] בן זומא, ראה אוכלוסא על גב מעלה בהר הבית, אמר ברוך חכם הרזים. וכן פסק בשו"ע (או"ח סימן רכד ס"ה) הרואה ששים רבוא מישראל ביחד, אומר: 'בא"י אלהינו מלך העולם חכם הרזים'.

ברכה זו היא נדירה ביותר, ולפי המסתבר לא בירכו ברכה זו, מאז חורבן בית שני, והיות ויש כמה נדונים בהלכה בברכה זו, מתי יש לברכה, נעלה את הצדדים על סמך מה בירכו ברכה זו בעצרת, ועוד כמה נדונים בהלכה שנתעוררו בעקבות הברכה.

האם אפשר לברך על סמך אומדנא שיש בעצרת ששים ריבוא

שאלה: יש להסתפק הרי אין אדם בעולם שיודע מדויק האם באמת יש בעצרת ששים רבוא או לא, וגם המומחים שמעריכים זאת, אין זה אלא אומדנא, האם אפשר לברך ברכה זו על פי אומדנא.

ג. הובא בשו"ת הרא"ש (כלל לג סימן ד).

פניני חשוקי חמד

צדדי הספק: בגמרא ובשו"ע מבואר שצריך שיהיו שם ששים רבוא, ולכאורה אם יש ספק אם יש ששים רבוא, אי אפשר לברך שספק ברכות להקל, מאידך, אולי כל הברכה הזאת נתקנה על פי אומדנא, שהרי כיצד אפשר לספור ששים רבוא, ואם כן כשחז"ל תקנו ברכה זו, יתכוונו לברך ברכה זו רק על פי אומדנא, וזה די כדי לברך ברכה זו?

תשובה: לכאורה היה ניתן לומר שמועיל אומדנא, שהרי אי אפשר לספור עם רב כל כך, ואפילו אם אפשר לספור הרי אסור לספור, כמו שכתוב 'כי תשא את ראש בני ישראל', 'ולא יהיה בהם נגף' ואפילו אם רוצה לספרם על ידי מחצית השקל, או בכל צורה אחרת, הרי דעת הרמב"ן (במדבר א ג) והתוס' רי"ד (יומא דף כב ע"ב) וברד"ק (שמואל ב, כד א) דאסור לספור את ישראל אפילו על ידי דבר אחר, כשהוא שלא לצורך מצוה, ורק לצורך מצוה מותר לספרם על ידי דבר אחר. ובשו"ת שבט הלוי (ח"ו סימן כ וח"ט סימן לה) כתב שכן הוא סוגיית דעלמא.

ואף שלגבי בן זומא היה אפשר לדחות שהיה חכם גדול והיה יכול לשער שיש ששים רבוא, נכמו שמסופר על המהרי"ל דיסקין שידע לשער כמה עלים יש בעץ], מכל מקום הרי חז"ל תקנו ברכה זו לכל אחד, ולא דווקא לחכמים גדולים כבן זומא.

כשאלו שאלה זאת את מרן ראש הישיבה הגאון הגדול בעל איילת השחר זצ"ל אמר, שאפשר לברך גם כשאין יודעים את המספר המדויק, אלא שיש אומדן מאנשים מוסמכים שיש ששים רבוא.

וכן אמר לי מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שאין צריך לדעת את המנין המדויק, ודי באומדנא, והוסיף שעל פי הסברא אמורים להשתתף בעצרת כזו ששים רבוא, [והוסיף שבעצרת הקודמת שהתקיימה בכ"ט שבט תשנ"ט היה צריך לברך בלא שם ומלכות, כי היה ספק אם יש ששים רבוא, אבל כעת מסתמא יהיו], וכיון שאלו שיודעים לאמוד את האנשים יאמרו שיש ששים רבוא אפשר לברך.

האם צריך לראות את כל הששים רבוא, או שאפשר לברך גם כשאינו רואה את כולם

שאלה: יש להסתפק האם אפשר לברך גם כאשר אינו רואה את כל הששים רבוא, או שמא צריך לראות את כל הששים רבוא ביחד.

צדדי הספק: לכאורה הלשון בגמרא ובשו"ע היא הרואה ששים רבוא ביחד, משמע שצריך לראותם, מאידך הרי קשה מאד לראות ששים רבוא, ואולי כל הברכה נתקנה גם כשאינו רואה אותם בפועל, ודי שרואה את מקצתם?

תשובה: לכאורה יש לדון שאלה זו בכל ברכות הראיה, האם צריך לראות, או שדי בדיעה, והנה בברכות (שם דף נח ע"א) מבואר שרב ששת אף שהיה סגי נהור בירך על המלך כשעבר לידו.

אולם בשערי תשובה (סימן רכד סק"ה) כתב שדין זה נאמר רק במלך, כי הברכה היא שחלק מכבודו, אבל אין מברכים על הראיה, אבל אין ללמוד מזה לשאר ברכות שמברך על הראיה ולא על הידיעה. ובמקור חיים (לחות יאיר קיצור הלכות שם סי"ג) כתב, שלכן בירך רב ששת, משום ששמע קול סוס דוהר ומרכבה מרקדה, וחצוצרות התרועה כתכסיסי מלכים, ולכן אין ראיה לשאר ברכות דראיה.

והנה בעניננו לא מבעיא לשיטת המקור חיים אפשר לברך גם כשאינו רואה את כולם, שהרי שומע את הקולות, ויודע שיש כאן ששים רבוא, אלא יתכן שגם לשערי תשובה אפשר לברך בעניננו, שגם הברכה 'חכם הרוזים', היא הברכה להקב"ה, שמברכים אותו, ואם כן אינו צריך לראות את כולם, ובפרט שיש לומר כשרואה את מקצתו הרי זה כרואה את כולו.

ולכאורה היה ניתן להוכיח שאפשר לברך גם כשאינו רואה את כולם, שהרי בן זומא בירך את הברכה כשעמד על גב מעלה בהר הבית, ואיך ניתן לראות ציבור גדול כזה, מהגבהה נמוכה כזו, אמנם היה אפשר לדחות, שכן זומא

ד. ושאלו אותו כיצד נדע אם המספר מדויק, ואמר אני אגיד לכם את המספר, ואח"כ תורידו עלי, ואומר לכם כמה חסר. במעשה איש (ח"ב עמוד קצט) סיפר הר"ר מנחם מנדל פרידמן ז"ל (חתנו של הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל) על החזו"א שפעם אחת הלך עמו בפרדס אתרוגים שהיה ברח' חזו"א דהיום, ובין השאר הזכיר ר' מנחם מנדל, את הסיפור שמספרים על המהרי"ל דיסקין זצ"ל שהיה אומר את מספר העלים שעל העץ והיה קולע על המספר המדויק, אמר לו החזו"א וכי רבותא היא על מהרי"ל דיסקין וכי זהו גדלותו גם אנחנו יכולים לדעת כן, אח"כ שאל ר' מנחם מנדל לחזו"א מה מספר האתרוגים שעל העץ התבונן רבינו ואמר לו את המספר אח"כ ספר הנ"ל את האתרוגים, והיה המספר מדויק כפי שאמר החזו"א.

פרשת במדבר

ראה את כולם, כי הר הבית היה מקום קטן, אלא שכל ישראל עמדו שם בנס, ולכן היה יכול לראותם, וכמבואר במלבי"ם (ברכות שם) שהיו עומדים שם בנס, והוא אחד מניסי המקדש. מכל מקום יתכן שכיון שתקנו חז"ל ברכה זו לכל אחד, משמע שגם במקום שאי אפשר לראות את כולם, אפשר לברך.

והנה מבואר בנדריים (דף כד ע"ב) נדרי הבאי, אמר קונם אם לא ראיתי בדרך הזה כעולי מצרים. וכן פסק בשו"ע (יו"ד סימן רלב ס"ד) נדרי הבאי כיצד, כגון שאמר קונם ככר זה עלי אם לא ראיתי כיוצאי מצרים. והקשה בט"ז (סק"ז) בגמרא ובטור כתוב אם לא ראיתי 'בדרך הזה' כיוצאי מצרים, ונראה דמוכרח לגרוס כן, מדפריך בגמרא על קורת בית הבד והא הוה בשבור מלכא, ולא פריך על כיוצאי מצרים והא אפשר שראה כן, דהא איתא בשו"ע (או"ח סימן רכד ס"ה) הרואה ששים רבוא מישראל ביחד, אלא על כרחך לומר דמה שהוא אומר בדרך הזה, היינו שמפורסם הוא שלא היו שם ס' רבוא באותו דרך, אבל לגירסא דכאן קשה מגמרא שזכרנו.

ולכאורה משמע מדברי הט"ז שלגבי ברכת 'חכם הרזים' צריך לראות את כולם ביחד, שאם לא כן היה יכול לתרץ, שבאמת אי אפשר לראותם יחד, ולכן הוי נדרי הבאי, ולגבי הברכה אין צריך לראותם יחד.

אלא שבירושלמי (נדריים פ"ג ה"ב) מקשה על המשנה, ולמה הוי נדרי הבאי, וכי לא איפשר שלא עבר בה כעולי מצרים. אלא כן אנן קיימין בראייה אחת. ומביא ראייה לזה, שלוליינוס מלכא כד נחת לתמן, נחות עימיה מאה ועשרים ריבויין. אלא אכן אנן קיימין בראייה אחת. ונראה מה שכתב בזה שיירי קרבן שלפי זה לא קשה קושית הט"ז].

לאור דברי הירושלמי, מוכרח שאי אפשר לראות אוכלוסי גדולה כזו כששים רבוא, והאומר שראה את כולם, הרי זה נדרי הבאי, ועל כרחך שהברכה שתקנו חכמים על הרואה ששים רבוא, היינו אף כשרואה מקצתם.

וכן אמר מרן ראש הישיבה הגאון הגדול בעל איילת השחר זצ"ל שמסתבר שאין צריך לראות את כל הששים רבוא, אלא די בראיית מקצתם, אם יש אומדן שיש ששים רבוא אפשר לברך.

וכן הורה מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שמסתבר שאין צריך לראות את כולם, אלא די שיראה את חלקם ויחוש שהוא מוקף בששים רבוא.

האם נשים וקטנים מצטרפים לשישים רבוא

שאלה יש להסתפק האם נשים וקטנים מצטרפים לשישים רבוא, או שמא צריך דווקא ששים רבוא גברים. שאולי אין נשים וקטנים מצטרפים, שהרי מבואר ברש"י בברכות 'אוכלסי', חיל גדול של ששים רבוא משמע לכאורה שצריך להיות מחנה כמו חיילים דהיינו גברים?

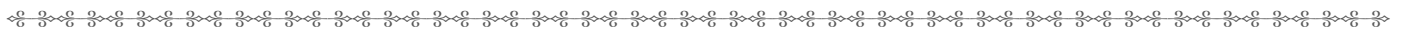
תשובה לכאורה יש לומר, על פי דברי המהרש"א (ברכות דף נח ע"א) שכתב שלכן מברכים על ששים רבוא, שבישראל יש בהן ששים רבוא דעות מחולקין, והוא כלל כל הדעות שיש בעולם, ולכן נתנה התורה לס' רבוא במדבר, להיות התורה כלולה מכל דעה וחכמה, ואין להוסיף עליה, ומה שאמרו חז"ל כל מה שמחדש כל חכם בדורו מסיני הוא, לפי שזה הדבר כבר היה בדעת אחת מאותן ששים רבוא שהיו בסיני, כי אי אפשר שיהיה עוד דעת אחרת על ששים רבוא. ולכאורה בסיני היה ששים רבוא גברים ולא נשים וקטנים.

אך יש לדחות שהרי בסיני היו הששים רבוא רק מבין עשרים שנה, ולא יתכן שיצטרכו דווקא ששים רבוא למעלה מבין עשרים שנה, ובחורים מבין י"ג שנה לא יצטרפו, ומה שכתב רש"י אוכלסי, חיל גדול של ששים רבוא. נראה שהוא לאו דווקא.

וכן הורה מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א השיב שהם מצטרפים, ומה שכתב רש"י בברכות 'חיל גדול של ששים רבוא, לא בא לאפוקי נשים, אלא כוונתו שרק אם באו כולם במחנה אחד, כלומר לדבר אחד, לאפוקי אם התקבצו במקרה אנשים ונהיה ששים רבוא אין מברכים. [וכן הורה הגר"ש דבליצקי שליט"א שנשים מצטרפות לשישים רבוא].

ה. וביד שאל (ידות נדרים שם) תירץ שזה אפשרי, אך כיון שלא שכח, לכך קרינן לזה נדרי הבאי. ובמחנה לוי (שבועות דף כט ע"א) תירץ שכשאמר כעולי מצרים, היינו כפי כל העולים, כולל נשים והטף, והערב רב, וזה היה מספר גדול מאד מאד, שאי אפשר לראותם.

פניני חשוקי חמד

האם כל אחד יברך לעצמו, או שאחד יברך לכולם

שאלה: ההוראה בעצרת היתה שכל אחד יברך את הברכה בעצמו, ולא שאחד יברך ויוציא את כולם, והשאלה היא למה לא היה עדיף שאחד יברך לכולם מדין 'ברב עם הדרת מלך'?

תשובה: מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א אמר, כי אף שיש ענין של ברוב עם הדרת מלך, מכל מקום כיון שהיא ברכה נדירה, רצוי שכל אחד יזכה לברכה. נוכח נוהגים בברכת החמה שכל אחד מברך לעצמו ואין אחד מברך לכולם, וכתב בשבט הלוי (חי"א סימן נט אות ב) שאין דעתנו נוחה מזה שאחד מברך לכולם, דלמה לנו לקחת ברכת השבח בשמחה שיתעורר על ידי עצמו, ואין זו ברכת חובת מצוה, אלא שבח והודאה לה' הטוב על מעשה בראשית].

מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א: היה כדאי לבא מחו"ל לארץ ישראל לזכות לברך ברכה זו

שאלה יש להסתפק מה הדין כאשר מתאספים ששים רבוא מישראל בחו"ל, האם יברכו ברכה זו, או שמא אין מברכים ברכה זו אלא בארץ ישראל?

תשובה ברמב"ם (ברכות פ"י הי"א) כתב, הרואה ת"ר אלף אדם כאחד, אם ישראל הם, ובארץ ישראל אומר, ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם חכם הרזים.

וכתב בבית יוסף (סימן רכד) שמדברי הרמב"ם נראה שאינו מברך על אוכלוסי ישראל אלא אם כן הם בארץ ישראל, ואפשר שכתב כן מדאמר עולא אין אוכלוסא בבבל, והוא מפרש דאפילו אם יראה אוכלוסא בבבל אין להם דין אוכלוסא לברך עליהם. וקשה מנאמר בגמרא (ברכות דף נח ע"ב) דרב חנינא בריה דרב איקא, בירך על רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע ברוך חכם הרזים, אף על גב שהיו בבבל, ואפשר דסובר הרמב"ם שהוא חולק על עולא, ופסק הרמב"ם כעולא דמיקל בברכות, ועוד י"ל שהוא מפרש דההוא עובדא לאו למימרא דבריך, אלא לומר שהיו חשובים בעיניו כששים ריבוא, ואילו היו בארץ ישראל היה ראוי לברך ברוך חכם הרזים.

ובצל"ח (ברכות דף נח ע"ב) כתב שהטעם שמברכים על ששים רבוא 'ברכת חכם הרזים', שמסתמא בכלל כולם נכללו כל מיני מחשבות חכמה ועצה, ואמנם לפעמים נמצא חכם גדול שהוא בדעתו הרחבה כולל הכל, אלא שבששים רבוא הוא מסתמא כן, אבל בפחות ממספר זה אין זה מן הסתם אבל הוא בצד האפשר, ואמנם להכיר את זה צריך הרואה המכיר להיות גם כן חכם גדול להכיר זה ע"פ ראות עיניו בפרצוף פנים בחכמת הפרצוף.

ולפי זה יש ליישב דברי הרמב"ם, שאין מברכים ברכה זו אלא בארץ ישראל, לפי שאוירא דארץ ישראל מחכים ולכן מן הסתם יש במספר הזה כל הרזים, אבל בחו"ל שאין האויר מחכים, אפילו במספר הזה אפשר שלא הושלם בהם כל הרזים, והיינו מן הסתם, אבל ר' חנינא הרי בירך על שני בני אדם כן, והיינו משום שהיה מכיר כן בפרצוף, וכיון שראה בוודאי שיש בהם כל החכמות, אפשר לברך ברכה זו גם בחו"ל, ואין חילוק בין ארץ ישראל לחו"ל.

ובמעדני יו"ט (ברכות פ"ט אות ח) כתב, שלכן נתקנה ברכה זו רק בארץ ישראל, שרק שם ראוי לברך, על שיש כל כך חיל גדול מישראל בארץ ישראל.

ובצפנת פענח תירץ, שהטעם שאין מברכים חכם הרזים רק בארץ ישראל, כיון שעם ישראל נקרא קהל רק בארץ ישראל, וכמבואר בהוריות (דף ג ע"א) לגבי פר העלם דבר, וכן הוא מבואר ברמב"ם (שגגות פי"ג ה"ב) היו יושבי ארץ ישראל שש מאות אלף ואחד, ועשו איסור בהוראת בית דין שלש מאות אלף ואחד, הרי בית דין חייבין, וכל העושים על פיהם פטורין, ואין משגיחין על יושבי חוצה לארץ, שאין קרוי קהל אלא בני ארץ ישראל.

וכן כתב הרמב"ם בפירוש המשניות (בכורות פ"ד ה"ג) וז"ל: וכבר ביארנו בתחלת סנהדרין שאין נקרא בית דין בסתם אלא סמוך בארץ ישראל, בין שהיה סמוך מפי סמוך, או בהסכמת בני ארץ ישראל למנותו ראש ישיבה, לפי שבני ארץ ישראל הם אשר נקראין קהל, וה' קראם כל הקהל ואפילו היו עשרה אחדים, ואין חוששין למי שזולתם בחוצה לארץ. ולכך אמרינן במגילה (דף יד ע"א) דאין אומרים הלל על נס שבחו"ל, משום דלא הוה ציבור.

וגיסי מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א תירץ שלכן על ששים רבוא גויים אין מברכים 'חכם הרזים', אף שגם להם יש דעות שונות, כיון שאין דעתם חשובה, ולכן אין מברכים על חילוק דעתם, והכא נמי דעת אנשי ארץ ישראל היא הדעת החשובה שעליה מברכים.

פרשת במדבר

אמנם להלכה לא חילק בשו"ע בין ארץ ישראל לחוצה לארץ, ומשמע שלא פסק כהרמב"ם, אלא אפשר לברך ברכה זו גם בחו"ל, ומכל מקום כתב בכף החיים (אות טו) שבחו"ל יברך בלא שם ומלכות, כיון שקיי"ל ספק ברכות להקל. ולכן אמר מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שהיה כדאי לבני חו"ל לבא מחו"ל לארץ ישראל מיוחד לעצרת זו, כי אז היו יכולים לברך ברכה נדירה זו, בשם ומלכות גם לדעת הרמב"ם.

כאשר משיח יבא תוך שלושים יום מהעצרת, האם יברכו שוב 'ברוך חכם הרזים'?

שאלה: בשו"ת מנחת שלמה (ח"א סימן צא אות כז) הביא מכתב ששלח לו הגה"צ רבי שמואל הומינר ובתוך הדברים כתב, כשהשי"ת יזכנו מהרה לקבל פני משיח, נברך אי"ה ארבע ברכות: א. ברוך,,, חכם הרזים, שבודאי יהיה שם ששים רבוא ישראל וכהנה וכהנה עד אין מספר. ב. ברוך,,, שחלק מחכמתו ליראיו. ג. ברוך,,, שחלק מכבודו ליראיו. ד. ברוך,,, שהחיינו.

ויש להסתפק כאשר משיח יבא תוך שלושים יום מהעצרת הגדולה שכולנו ברכנו 'ברוך חכם הרזים', האם נברך ברכה זו שוב.

והנה מצינו בברכות הראיה כמה סוגי ברכות: בשו"ע (או"ח סימן רכד סי"ג) כתב כל ברכות הראייה, אם חזר וראה אותו דבר בתוך שלושים יום, אינו חוזר ומברך. מאידך לגבי ברכת משנה הבריות דעת השו"ע (או"ח סימן רכה ס"ט) שאינו מברך אלא פעם ראשונה [ואפילו אם ראה כושי אחר, או שאר בריות משונות אחרות], שהשינוי עליו גדול מאד. ודעת הרמ"א שמברך משלשים יום לשלשים יום. ובטעם החילוק ביניהם, כתב במשנה ברורה (ס"ק כט) בשם המג"א, דעל שינוי אין שייך לברך רק פעם ראשון שרואה הדבר, והשינוי גדול בעיניו.

מאידך על ברכות ברקים ורעמים מברכים בכל פעם שנתפזרו העבים לגמרי, או למחרת, ואין צריך להמתין שלושים יום, כמבואר בשו"ע (סימן רכז ס"ב) ובמשנ"ב (ס"ק ח).

והטעם כתב הרדב"ז (ח"א סימן רצו) שבמלך או בנהר רואה את אותו המלך, ואת אותו הנהר, ולכן אם כבר ראהו תוך שלושים יום, אינו צריך לברך, אבל אם ראה שלטון או מלך אחר או נהר אחר, שלא ראהו הוא עצמו תוך שלושים יום, אפילו ראה ביום אחד מאה מלכים או מאה חכמים, מברך על כולם. והוא הדין לגבי ברקים ורעמים, שכל ברק וברק ורעם ורעם הוא דבר בפני עצמו, עכ"ד. כלומר שהברקים והרעמים אינם אותם ברקים ורעמים שהוא בירך עליהם, שבכל פעם יש ברק ורעם אחר.

לאור זאת יש להסתפק מה הדין בברכת חכם הרזים, צדדי הספק: מצד אחד יתכן שאין מברך על האנשים, כי אינו רואה את האנשים ואינו מכירם, אלא המעמד הגדול שיש כאן ששים רבוא, מברך להקב"ה 'חכם הרזים', ואם כן אם בתוך שלושים יום ראה עוד מחזה כזה, אפילו שיש ששים רבוא אנשים אחרים, אין צריך לברך שוב, מאידך יתכן שכיון שבמעמד המשיח יהיה הרבה אנשים שלא היו במעמד הקודם, הרי זה כמלך חדש שצריך לברך עליו אפילו בתוך שלושים יום. מצד שלישי, יתכן שכיון שרוב האנשים היו גם במעמד הראשון, אין צריך לברך שוב?

תשובה: בעמודי אור (סימן ד ציינו המשנ"ב סימן רכד ס"ק יז) נשאל אם בירך על בית הקברות, אם צריך לברך על בית הקברות אחר בתוך שלושים יום, והשיב, עיקרן של דברים, שתקנו חכמים לברך על דברים שנפש האדם מתפעלת עליהם, והם חדשים בעיניו, ולכן תקנו לברך על הקברים שאין ראייתם מצויה, ותקנו גם על כבוד המלכים וחכמת החכמים, שהוא דבר פלא, ולא תפול מעלת הענין במה שקדם לו ראיית כמותו, אבל בקברות הרגיל לראותם לא תתפעל נפשו בראיית הקברות המחודש, ואפילו אם אינו אלא ספק, אין מברכים מספק.

ולכאורה לאור זאת, אין נפקא מינה בין ראיית ששים רבוא אלו, לששים רבוא אחרים, והוא דומיא דקברים, שאין נפקא מינה איזה קברים רואה, וגם כאן ההתפעלות היא מהמעמד הגדול, ולא מסוג האנשים.

ובלאו הכי נראה שלא יברך, שהמהרש"א ביאר שלכן מברכים ברכת 'חכם הרזים' רק על ששים רבוא, שבישראל יש בהן ששים רבוא דעות מחולקין, והוא כלל כל הדעות שיש בעולם. לאור זאת גם אם רואה אנשים אחרים, מכל מקום כיון שעיקר הברכה היא על דעות האנשים, וכל אותם אנשים שרואה עכשיו, יש להם אותם דעות מהאנשים שראה קודם, כי אין עוד דעות יותר מששים רבוא, ולכן הברכה היא אותה ברכה שבירך לפני שלושים יום, ואין מברכים אותה שוב בתוך שלושים יום, וכפשטות לשון השו"ע.

פניני חשוּקֵי חמד

האם כשיראו את המשיח יברכו ברכת חכם הרזים

שאלה: יש להסתפק אם כאשר יראו את המשיח בתוך שלושים יום לעצרת, האם יברכו ברכת חכם הרזים על ראיית פניו, או שמא לא יברכו?

תשובה: הגמרא בברכות (דף נח ע"ב) מספרת, שרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע הוו קאזלי באורחא, פגעו ביה ברב חנינא בריה דרב איקא, אמרו ליה בהדי דחזינך בריכינך עלך תרתי, ברוך אשר חלק מחכמתו ליראיו, ושהחיינו, אמר להו אנא נמי כיון דחזתינכו חשבתינכו עלואי כשיתין רבוון בית ישראל, וברכינא עלייכו תלתא, הנך תרתי, וברוך חכם הרזים, אמרו ליה חכימת כולי האי, יהבי ביה עינייהו ושכיב.

וכתב במאירי (ברכות דף נח ע"א) שאם היתה אכלוסא נכבדת חשובה בעיני הכל כששים רבוא, או אפילו שני תלמידי חכמים שלמים, יש מי שאומר שמברך עליה חכם הרזים, וממה שאמרו למטה חשיבותו עלאי כס' רבוא והוא שהכוונה אצלם בחכם הרזים שכל הסודות והחכמות נודעות בין כולם, ומצד שיש דברים נמנעים מהשגת השכל האנושי, אמר ברוך חכם הרזים, ומפרשים שבהמצא חכם שלם בכל החכמות ובכל הסודות שיהא ראוי לברך עליו כן, ובלבד שיהא אותו המברך מכיר בשלמות אותו החכם, ומ"מ נראה שאין הלכה כן שהרי דרך כלל אמרו הרואה חכמי ישראל אומר ברוך שחלק מחכמתו ליראיו, ואפי' יונתן בן עוזיאל במשמע, ואף בברייתא פרשו טעם לברכת חכם הרזים לפי שאין פרצופותיהן דומות זו לזו ולא דעתם שוה זה לזה.

אמנם בטור (סימן רכד) פסק, שאם רואה אחד שהוא מופלג בחכמה, יברך חכם הרזים, דרבי חנינא בריה דרב איקא בריך כד חזי לרב פפא, וי"א שאין בזמן הזה מי שראוי לברך עליו כך. ולפי זה כשמשיח יבא בודאי יברכו עליו כן.

אמנם בבית יוסף כתב שהרמב"ם לא כתב זה, ונראה שטעמו משום דסבירא ליה דההוא עובדא לאו למימרא דברין ממש, אלא לומר שהיו חשובים בעיניו כששים רבוא קאמר, דהא ודאי אינו סברא שיהא תלוי בדעתו של אדם לומר זה חשוב בעיני כששים רבוא כדי שיברך עליו.

וכן בשו"ע השמיט ברכה זו, וכן כתב בב"ח שלענין הלכה נקטינן כהרמב"ם דספק ברכות להקל, ואין לברך ברכת חכם הרזים אפילו על מופלג בחכמה.

ובחתם סופר (תורת משה פרשת פנחס) ביאר טעם להשמטת הפוסקים דין זה, וכתב וז"ל: לכאורה תמוה איך יהבו עיניהם ביה, למה יומת, מה עשה?! גם מהתימה שהשמיטו הפוסקים דין זה, בהמצא אחד שחשוב כס' רבוא שיברכו עליו, ברוך חכם הרזים, ג' בשים לב איך יברך ברוך חכם הרזים, הואיל שחשובים כס' רבוא, הלא פירוש הברכה שאין דעותיהם שוות, כשם שאין פרצופיהן שוים והקב"ה בוחן מחשבות כולם, ועל זה נקרא חכם הרזים, וא"כ מה שייך לברך זה על אדם יחיד השקול כס' רבוא בצדקו וחכמתו, וצ"ל דס"ל מי ששקול כס' רבוא ישראל, מכלל חכמתו הוא שיורד לסוף דעת כל אדם ושייך שפיר ברכה על שנתן הקב"ה מחכמתו לו לירד לדעת כל איש ואיש, אך זה מבואר הביטול, שהרי משה רבינו ע"ה מי לנו גדול ממנו ולא ירד לדעת כל ישראל, שהרי אמר אלקי הרוחות לכל בשר יפקוד איש על העדה, כי הוא אינו יודע דעת כל אחד מהם כי אם הקב"ה ככתוב במדרש, וא"כ רבי חנינא בריה דרב איקא, פגע בזה בכבוד אדונינו משה רבינו ע"ה, ובשו"ע (יו"ד סי' רמב סעיף לו) אוסר לומר אפילו אי אמרי' משה רבינו ע"ה לא צייתין ליה, ובט"ז (סק"כ) כתב הטעם דאי אפשר שיעמוד כמשה, לכן משמתין ליה. ועיין שם ועל כן נתנו בו עיניהם, ולכן לא הביאו הפוסקים דין זה שהוא שלא כדין כנ"ל.

לאור זאת, גם כשמשיח יבא לא יברכו ברכה זו עליו, כיון שלהלכה אין מברכים על אדם גדול, ומשמע מדברי החת"ס שאפילו על משה רבינו אין מברכים ברכה זו.

האם עכו"ם מצטרף לששים רבוא

שאלה: כאשר יש ששים רבוא רק בצירוף עכו"ם, האם הם משלימים השיעור לברכת 'חכם הרזים'?

תשובה: בגמרא ברכות (דף נח ע"א) נאמר 'הרואה אוכלוסי ישראל', משמע שצריך שיהיו ששים רבוא ישראל. והעיר בהגהות מהרי"ץ חיות, שבמדרש רבה (פנחס פכ"א) נאמר: אם ראה הרבה אוכלוסיין של בני אדם אומר בא"י אלהינו מלך העולם חכם הרזים, כשם שאין פרצופותיהן דומין זה לזה, כך אין דעתן שוין זה לזה, אלא כל אחד ואחד יש לו דעה בפני עצמו. משמע שאפילו חלקם עכו"ם וגם הטעם שאין פרצופיהם ודעותיהם שווים, משמע שדין

פרשת במדבר

זה שוה לישראל ונכרים, גם בתוספתא (ברכות פ"ו ה"ה) ובירושלמי נאמר הרואה אוכלסין, ולא כתבו אוכלסי ישראל, משמע שאין לחלק.

אולם ברמב"ם ובשו"ע כתבו בפירוש אוכלסי ישראל, ומשמע שאין עכו"ם מצטרף לששים רבוא, וכפשטות הגמרא.

האם מומרים ומחללי שבתות מצטרפים לששים רבוא

שאלה פשוטת לשון הפוסקים שצריך אוכלסי ישראל דווקא, ויש להסתפק האם מומרים ומחללי שבתות מצטרפים לששים רבוא, או לאו, צדדי הספק, מצד אחד, דינם כגוים, לגבי צירוף למנין, ולגבי יין נסך, מצד שני, הרי יש להם דעה, אמנם משובשת, בכל זאת נשמתם עמדה לרגלי הר סיני?

תשובה מו"ר הגאון ראש ישיבת סלבודקה רבי איזיק שר (הובא בספר אוצרות הברכה עמוד תכח) שלכן הרואה אוכלסי ישראל מברך ברוך חכם הרזים, שהקב"ה יודע מה בלב כולם, ועל עכו"ם אינו מברך, ולכאורה צריך להבין שהרי גם באוכלוסי עכו"ם, מה שבלבו של זה, אינו בלבו של זה, ואין דעתם דומה זה לזה, ומדוע לא נשבח את הקב"ה בתואר חכם הרזים גם על אוכלוסי נכרים.

ומוכח מכאן שעל רזי שמים מברכים, ולא על מחשבות בהמיות שבלב עכו"ם, שרזי שמים קרויים רז כמו שאמרו (שבת דף פח ע"א) מי גילה רז זה לבני, שמלאכי השרת משתמשים בו לומר נעשה ונשמע, וכל יהודי ויהודי הוא רז של אמונה זכה, אפילו העבריין שבישראל, וכן יש לישראל רזי תורה, כמו שמצינו בגמרא סנהדרין (דף מב ע"א) שביום שגזרו דיני נפשות לא היו שותים יין, מדכתיב (משלי לא ד) 'ולרוזנים אי שכר', העוסקין ברוז של עולם אל ישתכרו, עכ"ל.

ולכאורה משמע מדבריו שגם על ישראל מומר ומחלל שבת תקנו ברכה זו, כיון שבכל זאת, יש לו רז פנימי של אמונה, מימות הר סיני.

אמר 'חכם ארזים', האם צריך לחזור ולברך 'חכם הרזים'

שאלה: אחד המשתתפים בעצרת, שמע שמברכים ברכה זו, 'חכם הרזים' וחשב שמברכים 'חכם ארזים', וכך בירך, וחשב לעצמו שהקב"ה הוא חכם ארזים, מלשון ארו, חכם חזק, או שמברכים על הצדיקים שהם חכמים כארו, וכמבואר בפסוק 'צדיק כתמר יפרח, כארו בלבנון ישגה', לבסוף אמר לו חבירו, שהכוונה היא הרזים, מלשון סוד, שהקב"ה יודע מה שבלב כל אחד, ונסתפק האם צריך לחזור ולברך?

תשובה: כתב במג"א (סימן רסח סק"ג) שהטועה בערבית או במנחה של שבת, ובמקום להתחיל אתה קדשת, או אתה אחד, התחילה אתה חונן, אם אמר רק את תיבת 'אתה', ועדיין לא אמר 'חונן', יכול להמשיך 'קדשת', ואפילו שכוונתו היתה לתפילה של חול, שכתב הראב"ד דלא מצינו שתהא הברכה נפסדת בחסרון הכונה. ואפילו אם כיון לדבר אחר אין הברכה נפסדת עבור זהו, ואינם נפסדת אלא כשדיבר גם שלא כהוגן, כמ"ש בסימן רט [היינו ששם מבואר שאם התחיל בברכה על דעת לסיים ברכה אחת, וסיים כתיקונה יצא, אפילו שהיה לו כוונה אחרת].

ואולי גם בענייננו הרי עיקר הברכה אמר כתיקונה, ורק היה לו כוונה אחרת, כי החילוף בין ה"א לאל"ף לא מורגש, ואם כן יצא ידי חובתו, או שמא מכל מקום כיון שהתכוון לאל"ף, הרי זה כוונה אחרת ולא יצא.

שאלתי שאלה זאת את גיסי מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, ואמר שלא יצא ידי חובתו, כי 'ארזים' ו'הרזים', הם שתי תיבות שונות, והוי משנה את הברכה לגמרי, וגם שכוונתו לא היתה כמו שצריך.

חבירו ביקש להוציאו ידי חובתו, ובירך 'חכם הארזים', והשומע תיקנו 'הרזים'

שאלה: מעשה שהיה: בזמן העצרת ביקש ראובן משמעון שיוציאו בברכת 'חכם הרזים', שמעון שלא ידע את הברכה, בירך 'חכם הארזים', ראובן מיד תיקנו ואמר לו שצריך לומר 'הרזים'. אך שמעון תיקן עצמו ואמר 'הרזים' לאחר כדי דיבור.

1. אמנם בשו"ע (שם ס"ג) פסק שאפילו אם עדיין לא אמר חונן חוזר, ובמשנ"ב (שם סק"ו) פסק כהמג"א.

פניני חשוקי חמד

כעת נסתפק ראובן אם יצא ידי חובת הברכה, צדדי הספק, שאולי כשראובן תיקנו ואמר לו 'הרזים', יצא במה שאמר 'הרזים' והוי כאילו חצי ברכה שמע מפי העונה, וחצי ברכה אמר בעצמו. או שמא צריך לשמוע כל הברכה מפי המברך, וצריך לחזור ולברך?

תשובה: הנה זה פשוט כששמעון בירך 'הארזים', שלא יצאו ידי חובתו, כיון שחכמים תקנו לומר הרזים, ואין זה הברכה שתקנו חז"ל.

אלא שיש להסתפק אם ראובן יצא, במה שאמר 'הרזים' תוך כדי דיבור, שהנה כתב רע"א (סימן ז): יש לי מקום עיון במש"כ המג"א (סימן רע"א ס"ב) דבן י"ג שנים לא יוציא נשים בקידוש שבת, כיון דנשים חייבות דבר תורה חיישינן שמא לא הביא ב' שערות, דבדאורייתא לא סמכינן אחזקה דרבא, וסיים שם לכן תקדש היא לעצמה, כלומר שתאמר מלה במלה עם המקדש. ואף שאם אומרת מלה במלה עם המקדש, שוב ליכא קידוש על היין, שהרי האשה אינה מחזיקה כוס יין בידה, מכל מקום לענין קידוש על הכוס שהוא דרבנן סמכינן על חזקה דרבא שהבן י"ג הביא ב' שערות, ולגבי מצות הקידוש דאורייתא יוצאות באמירתן. אלא שקשה שכיון שמברכת לעצמה לא שייך לומר דיוצאת ג"כ בשמיעה, דאם באת לומר דיוצאת בשמיעה דשומע כעונה א"כ ברכתה שבפיה לבטלה, ואולי יש לומר דאומרת לעצמה רק נוסח הקידוש בלי פתיחה וחתימה, ומדאורייתא יוצאת בזה, דאין חיוב ברכה מדאורייתא רק להזכיר את יום השבת, ולגבי דרבנן סמכינן דהביא ב' שערות ויוצאת בשמיעה. וביותר י"ל דבכי האי גוונא אף אם הוא קטן ממש יכול להוציאה, דאתי דרבנן ומפיק דרבנן.

הרי שרע"א סובר, שאפשר לצאת בברכה שחצי ברכה יצאו על ידי שמיעה, וחצי הברכה יצאו על ידי אמירה בפועל.

אמנם החזו"א (קמא סימן ז סק"ו) הקשה על זה ממה שכתבו התוס' בברכות (דף מו ע"א ד"ה ולמאן) שמברכים שנים ושלושה בני אדם היכא שכל אחד אינו יודע אלא ברכה אחת, אבל לא יותר לפי שאין לברך לחצאין, דבחצי ברכה ליכא דין שומע כעונה.

ובקהלות יעקב (ברכות סימן יא) הביא בשם קונטרס פותח דברים, ראייה שמועיל חצי באמירה וחצי בשמיעה, שכל דין שומע כעונה נלמד מאמירת הלל, כדאיתא בסוכה (דף לח ע"ב) הוא [החזן] אומר 'ברוך הבא', והן אומרים 'בשם ה', מכאן לשומע כעונה. ושם הרי יצאו לחצאין, חצי פסוק בשמיעה וחצי פסוק באמירה.

עוד כתב בקהלות יעקב שגם מקריאת המגילה יש ראייה שמועיל, שכתב בשו"ע (סימן תרץ ס"ד) ובמשנ"ב (ס"ק יט) דהתיבות במגילה שלא שמע מהבעל קורא יקרא לעצמו בחומש, ומשמע דאפילו חצי פסוק יוצא בשמיעה, וחציו השני בקריאה נמי שפיר דמי.

ולכן כתב דהגדר הוא דתקנת חכמים שאין אדם מוציא את חבירו, מדין שומע כעונה, אלא אם כן העונה אומר דבר שלם, אבל אינו יכול לומר חצי ברכה בשביל להוציא את האחרים בחצי הברכה הזאת, אבל כשהקורא קורא דבר שלם, אם כן העונה כבר יכול לצאת לחצאין, דהיינו לשמוע חצי ברכה ולומר חצי ברכה, ובקריאה המגילה, הבעל קורא אומר את כל המגילה, וכן בהלל על כרחך צריך לומר שהחזן היה מסיים את הפסוק בעצמו, ביחד עם כל הקהל, שהרי הוא גם מחויב לומר הלל, ואין הקהל מכוונים להוציאו.

אמנם לכאורה מהרא"ש מוכח כדברי החזו"א, שכתב בטור (או"ח סימן רפ"א) שהרא"ש היה תמה על מה שנוהגין בכל המקומות שהקהל אומרים מקצת הברכה וש"ץ גומרה [שהמנהג שלהם היה, שכל הציבור היה אומרים מתחילת הברכה עד תתברך, והשאר היה אומר הש"ץ לבד, פרישה]. ולכאורה הרי בוודאי היה הש"ץ אומר גם תחילת הברכה, כי אם כן מי הוציאו, ואף על פי כן, תמה הרא"ש בזה, כי היה סובר שאין מועיל חצי באמירה וחצי בשמיעה, כדברי החזו"א גם כשהחזן אומר דבר שלם, ואלו שנהגו לאומרו, סברו כדברי רע"א שמועיל חצי באמירה וחציו בשמיעה.

לאור זאת: בעניננו לשיטת רע"א יצא ידי חובתו במה שסיים לעצמו הרזים, ולשיטת החזו"א לא יצא. ואולי גם לשיטת רע"א לא יצא, שכל מה שאמר שיצא, כאשר אמר לפחות ענין אחד שלם, כגון חצי ברכה, אבל כשהעונה אמר תיבת 'חכם', והשומע אומר תיבת 'הרזים', אולי לכו"ע לא יצא, ועוד שאולי השומע לא נתכוון לצאת באמירתו, אלא נתכוון רק לתקן את העונה, וצ"ע.

פרשת במדבר

כאשר בירך 'הארזים', ותיקן עצמו 'הרזים', אך נסתפק אם זה בתוך כדי דיבור

שאלה: יש להסתפק מה הדין כאשר המברך טעה ואמר 'חכם הארזים', ותיקנו אותו 'הרזים', ויש ספק האם תיקן עצמו בתוך כדי דיבור, או שתיקן עצמו לאחר כדי דיבור, האם צריך לחזור ולברך?

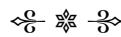
תשובה: באשל אברהם (ריש סימן תקפב) כתב שאם אמר בעשרת ימי תשובה הא-ל הקדוש, ותיקן עצמו לומר המלך הקדוש, ונסתפק אם זה היה בתוך כדי דיבור או לא, עיי"ש שאין צריך לחזור בצירוף כמה סברות!

ובשדי חמד (מערכת ראש השנה סימן ג אות טז) שמה שכתב שבספק כדי דיבור אין חשש כלל, לדעתי אינו פשוט לומר כן, ומשמעות הפוסקים דדוקא ביודע שחזר תוך כדי דיבור, ואמר המלך הקודש הוא דאין צריך לחזור, משום דתוך כדי דיבור כדיבור דמי, אבל בספק אם היה אחר כדי דיבור חוזר.

הרי שנחלקו האשל אברהם והשדי חמד, אם תיקן עצמו בספק תוך כדי דיבור, חוזר או לאו, שדעת השדי חמד שאינו חוזר, ולכאורה יש לומר בסברתו, שהרי הקלוקל הוא בודאי, ויש כאן ספק אם תיקן או לאו, והוא כוודאי נתחייבתי, ואיני יודע אם פרעתי שחייב.

אמנם בשו"ת אבני זכרון (סימן ד) כתב שבספק כדי דיבור, באחד שעשה קידוש בליל ראש השנה, וחתם מקדש ישראל והזמנים, ותיכף גערו בו ותיקן עצמו ואמר ויום הזכרון, והיה ספק האם אמרו תוך כדי דיבור, וכתב שספק ברכות להקל.

וכן כתב בהליכות והנהגות, בשם מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, שבספק אם תיקן המלך הקדוש תוך כדי דיבור אין צריך לחזור. (חש"ח ר"ה לה ע"א).

בת מאומצת, האם תחפש את הוריה

ואת כל העדה הקהילו באחד לחדש השני ויתלדו על משפחתם לבית אבתם במספר שמות מִפֶּן עֲשִׂים שָׁנָה וּמַעֲלָה לְגַלְגַּלְתֶּם (א-יח).

שאלה: בת מאומצת שהגיעה לפרקה ונישאה, וכבר אמא לילדים וחיה טוב עם בעלה, וכעת נתעורר בתוכה רצון לחפש את הוריה, על ידי פתיחת תיק האימוץ שלה. היא יודעת שהוריה נטשוה בגיל של כמה ימים, וזאת מסיבות לא מוצדקות כלל וכלל, והוריה המאמצים טיפלו בה כדת וכדין והשקיעו בה כמיטב יכולתם, וכעת שואלת האם לחפש את הוריה הביולוגיים?

תשובה: בחשוקי חמד עמ"ס ברכות (דף לה ע"ב) הבאנו בשם מרן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל שמאחר ונאמר במסכת קידושין (דף לא ע"ב) "אמר ר' יוחנן אשרי מי שלא חמאן", ופרש"י אשרי מי שלא חמאן שאי אפשר לקיים כבודם ככל הצורך והוא נענש עליהם, אם כן בן זה שלא מכיר את הוריו אשרי לו, ומה לו להיות חכם יותר מר' יוחנן, וכיון שהוא מעיד שאי אפשר לקיים כבודם והוא יענש עליהם למה לו לגלותם עדיף יותר להשאר במצב שאינו יודע מי הם, שלא יענש.

ונבאר קצת הדברים: כיבוד אב ואם הוא בגדר פירעון חוב, כמבואר בחיי אדם (כלל סז ס"א), שאדם שאינו מקיים כיבוד אב ואם, מותר לקרותו רשע, כי הוא בגדר לזה רשע ולא ישלם, כי כל אדם בעל חוב להוריו על שהביאיהם לעולם וטיפלו והשקיעו בו, ובנידוננו שהם ברחו ממנה, הרי הדבר דומה למלוה שהלוה כסף ללוה וברח ממנו, שאין

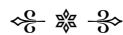
ז. וצירף עוד שתי תשובות, א. שכל מה שצריך לתקן תוך כדי דיבור, היינו כשקלקל, ואמר דבר לא טוב, אבל בהא-ל הקדוש, אינו קלוקל, אלא שצריך לומר המלך הקדוש, ולכן גם אם אמרו לאחר כדי דיבור יצא. ב. שתוך כדי דיבור היינו רק בדיבור, אבל בשהיה לבד, יכול לתקן אפילו יותר מכדי דיבור, ובשדי חמד חלק עליו גם בשתי הסברות הנ"ל, א. שבשו"ע (סימן תקפב) מפורש שרק אם תיקן תוך כדי דיבור המלך הקדוש יצא, ב. שתוך כדי דיבור היינו רק בשהיה, אבל בדיבור, אפילו פחות מכדי דיבור, אינו יכול לתקן.

פניני חשוקי חמד

הלוה חייב לרדוף אחריו למוצאו. ואם כן אשרי לה שהוריה דאגו לה שלא תצטרך לחפשם ולכבדם, והרי אשרי אדם שלא מכיר את הוריו ולא יענש על העדר מצות כיבוד.

ושאלתי את גיסי מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א האם אין ענין שתברר מי הם הוריה, כדי שתדע למי היא מתייחסת, והרי נאמר ויתילדו על משפחתם (במדבר א יח) ופרש"י שהביאו ספרי יחוסיהם, ואם כן אולי גם כאן יש ענין שתדע מי הם הוריה שתתייחס אחריהם.

והשיב לי גיסי, שמכיון שהיא יודעת בעדות ברורה שהוריה כשרים לבוא בקהל, ויודעת מהו הייחוס שלהם, לא צריכה לדעת מי הם ההורים, וסגי בכך שיוודעת את דרגת הייחוס. (חש"ח עירובין עג ע"א).

להשתדך עם בחור מיוחס מצד אביו, או עם נכד גדול הדור מצד אמו

וְאֵת כָּל הָעֵדָה הִקְהִילוּ בְּאֶחָד לְחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי וַיִּתְּלָדוּ עַל מִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה לְגִלְגָּלָתָם (א-יח).

שאלה: אדם שמחפש שידוך לבתו המצוינת ביראה ואהבת תורה ומדות טובות, פנה לשדכן שימצא עבורו שידוך לבתו שהגיע לפרקה ושיהיה כמובן בחור מצוין במדות ועמוס בתורה ובמצוות, הוא גם הדגיש שיהיה לו גם 'יחוס'. השדכן בירר ושב לאבי הנערה ואמר לו שיש לו שתי הצעות, שניהם שוים באיכותם מבחינת המעלות העצמיות של הבחור, אולם ביחס ל'יחוס' אחד הוא בן אחר בן עד גאון מפורסם מלפני ארבע מאות שנה, אולם אביו וסבו בדורות האחרונים היו אנשים פשוטים, מאידך יש בחור שאין לו יחוס מצד אביו, אולם מצד אמו הוא נכד של אחד מגדולי דורנו, בא האב בשאלה מי שמחפש מעלת 'יחוס' האם יבחר ביחוס ה'רחוק' מצד האב או ביחוס ה'קרוב' מצד האם?

תשובה: הנה עצם מעלת היחוס במשפחה, מצינו בקידושין (דף ע ע"ב) "אמר ר' חמא ברבי חנינא כשהקב"ה משרה שכינתו, אין משרה אלא על משפחות מיוחסות שבישראל", אמנם היחוס שם מדובר על יחוס כשרות של יהדות שלא יתערבבו בהם פסולי קהל וכיו"ב, וכיום כל המשפחות שהם בחזקת כשרות כלולים במעלה זו, [יעוין בשו"ע (אבה"ע סימן ב) בגדרי דינים אלו].

אולם מצינו גם בענייני שידוכין שיש כאלו שמעלת אבות משפחה ושושלת הקודש יוצר מצב של 'יחוס' שיש לו עדיפות במעלה אם מצד מעלת זכות אבות או מצד מעלת תכונות הנפש. ובזה תבוא שאלתינו, ונדון ביסוד העיקרי של 'יחוס' ומשם נקיש לענינו, וכדלהלן:

והנה בעצם מעלת היחוס הי מנייהו עדיף של אב או של אם, לכאורה גמרא ערוכה היא שיחוס אב עדיף כמבואר במסכת יבמות דף נד ע"ב שהתורה כתבה איסור אחות אמו אע"פ שכתבה איסור אחות אביו, כי הו"א רק אחות אביו תיאסר שכן יש לה חייס, אבל אחות אם אימא לא, קמ"ל. ופירש רש"י 'יש לה חייס, דמשפחת אב קרויה משפחה דכתיב (במדבר א, יח) ויתילדו על משפחתם לבית אבותם'.

אכן יתכן לחלק כי כל היחוס ד'ויתילדו' אמור לברר אחר איזו משפחה ואיזו שבט יתייחס הבן, וכמו שכתב רש"י עה"ת (שם) 'ויתילדו על משפחתם, הביאו ספרי יחוסיהם ועידי חזקת לידת כל אחד ואחד, להתייחס על השבט', ועוד כתב (שם פסוק ב) 'לבית אבותם, מי שאביו משבט אחד ואמו משבט אחר יקום על שבט אביו'. אבל מעלת היחוס לגבי שידוכין עיקרה היא עבור טוהר המדות וזכות אבות, ואולי יחוס 'קרוב' עדיף אע"פ שהוא מצד האם. [והרי בעצם מעלת היחוס מצד האם גם הוא נחשב למעלה, וזכר לדבר המובא במסכת תענית (דף לא ע"א) מיוחסות שבהן מה היו אומרות תנו עיניכם למשפחה, לפי שאין האשה אלא לבנים, ופירש רש"י 'אם בניך יהיו מיוחסין הכל קופצין עליהם, בין זכרים בין נקבות', עכ"ל. משמע שיחוס מצד האשה גם הוא יש לו מעלה].

ת. ויעוין בחשוקי חמד עמ"ס גיטין (דף ו ע"א) מש"כ על פי סברא זו.

ט. וכל זה רק באופן שאין חשש שמא יבואו להתחתן עם קרובים, אבל אם יש כזה חשש, ודאי שיצטרכו לפתוח את התיק.

פרשת במדבר

ולכאורה נראה שכוחו של היחוס כיום שעיקרו לזכות אבות, לכאורה הוא רק ביחוס האב, וכמו שאמרו חז"ל במסכת ברכות (דף כז ע"ב) שחכמי ישראל העדיפו למנות את רבי אלעזר בן עזריה כנשיא תחת רבן גמליאל מפני שהוא גם דור עשירי לעזרא הסופר 'דאית ליה זכות אבות ולא מצי עניש ליה'. ומעלה זו אולי לא שייך ביחוס האם.

והנה מצינו בכמה מקומות שמהם ניתן ללמוד שגם ליחוס מצד האם יש לו את מעלת היחוס:

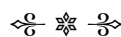
א. במסכת ראש השנה (דף יח ע"א) מבואר דבני עלי נתקללו ש"כל מרבית ביתך ימותו אנשים", והנה רבה ואבבי מדבית עלי קאתו, רבה דעסק בתורה חיה ארבעין שנין, אבבי דעסק בתורה ובגמילות חסדים - חיה שיתין שנין. וכתב רש"י ז"ל: "אבבי ורבה מדבית עלי אתו, כך שמעתי, ובשחיטת חולין פרק הזרוע (קלג, א) אשכחן דרבה לאו כהן הוא, ושמה אמו מבית עלי היתה, ויש גורסין רבה ואבבי, ומפרשי לה ברבה בר נחמני", עכ"ל. הרי לגירסא 'רבה' אע"פ שאינו נכדו של עלי מצד אביו, אעפ"כ נתפס בקללה הרובצת על אבי אבי אמו. וא"כ מדה טובה מרובה ובודאי שהכוחות והזכות אבות של משפחת האם יש בהם את מעלת היחוס. ויש לדחות דקללה שאני ונבפרט שיתכן שהוי פגם קללה שעוברת לכל הצאצאים בתולדה, ולא מצד היחוס].

ב. במסכת מגילה (דף יב ע"ב) מבואר שמרדכי נקרא גם 'איש יהודי' וגם 'איש ימיני' ופריך הש"ס קרי ליה יהודי אלמא מיהודה קאתי, וקרי ליה ימיני אלמא מבנימין קאתי, אמר רב נחמן, מרדכי מוכתר בנימוסו היה - ומבאר הש"ס ע"פ המהרש"א - אביו מבנימין ואמו מיהודה, כלומר שהיתה לו מעלת יחוסין גם מצד אביו וגם מצד אמו. וכאן הקדימו את מעלת יחוס האם לפני מעלת יחוס האב.

ולמעשה נראה שעדיף ליקח את נכדו של גדול הדור, ולא מטעם דחשיב 'יחוס' טפי, אלא כי זו מעלה עדיפה על יחוס האב, כי הרי הוא גדל באוירה של ממלכת התורה וטוהר המדות, ומהותו ועצמותו של הבחור היא יותר משובחת מאותו בחור שאביו מיוחס בן אחר בן הרבה דורות, כי הרי זה כמה שפסק מהם מעלת היחוס, והאב והסב אינם בני עליה כל כך, ואין קשר בינם לראש השושלת המשפחתית, נהם גם לא חשיבי קרובים זה לזה וכשרים להעיד מדור חמישי ואילך].

וזכר לדבר הגמרא במסכת מנחות (דף נג ע"א) אמרי ליה רבנן לרבי פרידא רבי עזרא בר בריה דרבי אבטולס דהוא עשירי לרבי אלעזר בן עזריה דהוא עשירי לעזרא קאי אבבא, אמר מאי כולי האי, אי בר אוריין הוא יאי, אי בר אוריין ובר אבהן יאי, ואי בר אבהן ולא בר אוריין אישא תיכליה... ע"כ.

לסיכום: נראה שיקח את הבחור שהוא נכדו של גדול הדור, כי אמנם 'יחוסו' הוא רק מצד אמו, אולם זוהי מעלה עצמית שראיה בעצמו את סבו ולא מפי סיפורים. (חש"ח יבמות נד ע"ב).

המתמנה לרב האם יברך שהחיינו

וְאֵתָהּ הִפְקֵד אֶת הַלְוִיִּים עַל מִשְׁפַּחַת הָעֵדֻת וְעַל כָּל כְּלָיו וְעַל כָּל אֲשֶׁר לֹא הֵמָּה יִשְׂאוּ אֶת הַמִּשְׁפָּחָה וְאֵת כָּל כְּלָיו וְהֵם יִשְׁרְתֶהוּ וְסָבִיב לְמִשְׁפַּחַת יַחְנוּ (א-ג).

שאלה: המתמנה לרב האם יברך שהחיינו בשם ומלכות, כיון שהוא שמח, או שמא לא יברך?

תשובה: בספר מור וקציעה (סימן רכג) כתב כשזכה אדם הגון הראוי לעלות לגדולה, ונתמנה פרנס על הצבור ברצון שמים, שדעת הבריות והמקום נוחה הימנו, יש לו לברך שהחיינו, ואם יש לו אשה ובנים, יברך הטוב והמטיב, אי נמי לעולם שייך ביה הטוב והמטיב, שהרי מכל מקום רבים נהנים ממנו הנאה גופנית ורוחנית.

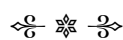
אע"פ שאמרו חז"ל הוריות (דף י ע"ב) שהיא עבדות, ואמרו בסנהדרין דף יז ע"א הטל עליהם צרכי צבור, מ"מ ודאי יש בה טובה מרובה למאן דזכה, דאיכא תרתי טובת הגוף בלי ספק שפרנסתו מצויה בכבוד בלי שום דאגה שאין צבור עני, וכיון שעולה לגדולה מתעשר, והנאת הנשמה ותועלתה מרובה ודאי כשזוכה להנהיג הצבור לשם שמים, ואמרו בסנהדרין דף צב ע"א שזוכה לנהלם גם לעולם הבא.

פניני חשוקי חמד

אך הר"מ בפירוש המשנה (אבות פ"א מ"י) כתב ושנא את הרבנות שכיון שנתמנה אדם פרנס מלמטה, נעשה רשע מלמעלה; ותנן באבות (פ"ד מ"ז) החושך עצמו מן הדין פורק ממנו איבה הרי שהיושב על המשפט טוען עליו איבה, מ"מ אין אפשר שלא ילמדם להועיל להיטיב, ואם שונאים אותו מחמת שמוכיח אותם, כ"ש ששכרו כפול מן השמים.

מאידך במחזיק ברכה (הביאו השערי תשובה סימן רכג סק"י) כתב דיברך בלא שם ומלכות, כי וודאי חיובא רמיא עליה להכיר בחסדי ה' ולברך בשמו.

ובשו"ת חתם סופר (או"ח סימן קנו) כתב ששמע שהגאון הגדול מו"ה דוד שטריוז כ"ץ זצ"ל שהיה אב"ד בק"ק פיורדא ותחלתו היה ראש בפפ"ד, וכשנסע מפ"פ והגיע לפיורדא [להתמנות שם לרב] דרש בבית הכנסת, ויען היה שמו דוד התחיל ויברך דוד את ה' לעיני כל הקהל, ויאמר דוד ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם, שהחיינו וכו' [או אפשר הטוב והמטיב לא נהירנא], נראה שהיה הגאון ז"ל מסופק וחש לברכה לבטלה על כן עביד כנ"ל. (חש"ח סנהדרין קג ע"ב).

האדמו"ר מסטרופקוב זצ"ל מותיר רושם עז אצל הנוסעים

וְאַלֶּה תוֹלְדֹת אֶהְרֵן וּמֹשֶׁה בְּיוֹם הַדָּבָר ה' אֶת מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי (ג-א).

שאלה: כשאדם נוסע באוטובוס ציבורי, ומוצא שם תמונת תועבה, האם חייב להורידה, למרות שעלול להסתבך עם החוק?

תשובה: נאמר בתורה "ואלה תולדות אהרן ומשה" (במדבר ג, א) וכתב רש"י "ואינו מזכיר אלא בני אהרן ונקראו תולדות משה לפי שלמדן תורה, מלמד שכל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו".

יש ואדם נוקט בפעולות ומעשים מסויימים המותירים אצל רואיהם רושם כל כך הגון עד שבו במקום הם מקבלים החלטה לשנות את השקפתם שבה הלכו במשך שנים רבות ולהתנהג מעתה כפי הדוגמא שנחרטה מול עיניהם. מי שהכיר אותם עד היום, ויביט על הנהגתם המחודשת, יחשוב שהאנשים הללו ממש נולדו מחדש.

לפני שנים רבות הזדמן לי פעם לנסוע באוטובוס מתל אביב לירושלים, וזכיתי שהאדמו"ר מסטרופקוב זצ"ל ישב לידי. והנה, הרים לפתע הצדיק את עיניו הקדושות והבחין שבאוטובוס תלויה כרזת פרסומת עם תמונה מאוד לא צנועה.

ניגש האדמו"ר לנהג ודרש בתוקף להסיר את התמונה, באומרו: "אני משלם על הנסיעה בכסף מלא, ואין כל הצדקה לכך שאיאלץ לטמא את עיני בתמונה זו". הנהג סירב, וגם לאחר שהרבי דרש פעם שניה ושלישית, עמד בסירובו והתעקש שלא להוריד את התמונה המכוערת. מה שקרה לאחר מכן גרם לסערה רבה באוטובוס.

לתדהמת כל הנוסעים ניגש האדמו"ר אל מקום התמונה, תלשה מן הקיר וקרעה לגזרים!

הדבר עורר את זעמו של הנהג ושל חלק מהנוסעים, עד שהנהג הכריז שהוא נוסע מיד לתחנת המשטרה הקרובה על מנת שיעצרו את הרבי בגין מעשהו. רק שמע הצדיק את דברי הנהג והכריז בקול גדול: "נו, לזה אני מחכה... אני מחכה שתיסע למשטרה כדי שאוכל לקדש שם שמים ברבים. אני מחכה שתיסע למשטרה על מנת שאוכל לעשות מה שעשה פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן. אני אסביר לשוטרים את מניעי לקריעת התמונה, ואדרוש שיתירו לי גם להבא לעמוד על זכויותי לנסוע בכספי המלא באוטובוס נקי..."

¹. וכן כתב **הבעל הטורים**, (במדבר א נ) הפקד את הלווים, ועוד במסורה, הפקד עליו רשע, לומר לך, שאין אדם נעשה שוטר מלמטה, אלא אם כן נעשה רשע מלמעלה, וזהו הפקד את הלווים שנעשו שוטרים, הפקד עליו רשע. וכתב המור וקציעה, ולא ידענא היכא איתיה המאמר הנ"ל, ונ"ל דנפקא ליה מההיא דאיתא בסנהדרין דף קג ע"ב כיון שנעשה אדם רש מלמטה, נעשה רש מלמעלה, ומפיק לה מהפסוק באיוב (לח סו) 'וימנע מרשעים אורם', עיי"ש. ובהגהות מהרי"צ חיות על אבות, כתב שלהרמב"ם היה הגירסא בגמרא כיון שנעשה ראש מלמטה, נעשה רשע מלמעלה, עיי"ש. וכעין זה יש גירסא ברמ"ה לומר לך כיון שנעשה אדם ראש ושר מלמטה, נעשה רשע מלמעלה, בפמליא של מעלה.

פרשת במדבר

הרבי סיים את דבריו התקיפים וקרא לעבר קהל הנוסעים: "האם יעלה על הדעת להצר את רגלי ולדכא את שומרי התורה המשלמים מיסים בדיוק כמו כולם?!"

כיון שהדברים נאמרו בקול תקיף ובוטח, והרבי לא רק עשה מה שעשה אלא גם הסביר את מניעיו לפני עשרות הנוסעים שהיו באוטובוס, שרבים מהם הסכימו עם המעשה, ראה לבסוף הנהג את עצמו כמי שעומד להיות מבוזה ונכלם והבין שאם אכן יממש את איומו וייסע למשטרה, יצא הוא וידו על התחתונה. כיון שכך, החליט הנהג לוותר על הרעיון, במיוחד לאחר שחלק מהנוסעים הפיקחים ובני הדעת, הגם שחזותם לא הוכיחה שהם שומרי תורה ומצוות, עמדו במקרה זה לצידו של האדמו"ר וטענו שהם בהחלט מבינים את מעשהו.

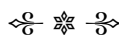
זכורני שכמה מן הנוסעים ניגשו לאחר מכן אל האדמו"ר ושאלוהו לאמר: מי אמר לך להסתכל בתמונה?... והרבי, בחכמתו, השיב להם: כל אחד עם היצר הרע שלו. לכם יש יצר הרע קטן, ולי יש יצר הרע גדול... תוך שהוא לוחש באוזני את מאמר חז"ל (סוכה, דף נ"ב עמוד א') "כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו".

אחר כך מצאתי בר"ן (במסכת קידושין, דף יג בדפי הרי"ף) הכותב שאדם יכול לשלוט על כל איבריו, לבד מעיניו, שאינם ברשותו. וכך גם כותב הר"ן (נדרים דף לב ע"ב) "שבתחילה המליכו הקב"ה על איבריו שהם ברשותו לזוהר מעבירה, אבל עיניו ואזניו של אדם אינם ברשותו, שהרי על כרחו יראה בעיניו ובאזניו ישמע", וכו'. וכן הוא ברא"ש שם.

האדם מצווה אמנם שלא להביט בדברים רעים, אך הקב"ה ברא את האדם כך שלא תהיה לו שליטה מליאה על העיניים. זאת ניתן ללמוד מתוך מה שמסופר שם בר"ן בקידושין משם האגדה שרב יוסף עשה עצמו סומא, משום "דלא מצי קאי דלא לאיסתכולי בר מד' אמות דיליה".

האירוע כולו, והדברים חוצבי הלהבות שיצאו מפיו של האדמו"ר מסטרופקוב, גרמו לקידוש שם שמים עצום, עד שבטוחני שכל מי שהיה באוטובוס באותה נסיעה מתל אביב לירושלים, לא שכח את דברי הרבי לעולמים.

בצורה כזו אפשר להרבות בתלמידים גם בלי השקעה גדולה... ברוכים הם הצדיקים שכל דיבוריהם והנהגותיהם נועדו לקדש שם שמים, ולהרבות תורה בעם ישראל, ובזכותם יש גשמים. (חש"ח ברכות כ ע"א).

יכול להציל את בנו הבכור או בן אחר האם יעדיף את הבכור

פי לי כל בכור ביום הפתי כל בכור בארץ מצרים הקדשתי לי כל בכור בישראל מאדם עד בהמה לי יהיו אני ה' (ג-יג).

שאלה: אדם ששני בניו טובעים בנהר, והוא יכול להציל רק אחד מהם, ושניהם שוים במעלתם, כגון ששניהם תלמידי חכמים, אלא שאחד מהם גם בכור האם יעדיף את הבכור?

תשובה: נאמר בתורה (במדבר ג יג) "כי לי כל בכור ביום הכותי כל בכור בארץ מצרים". פסוק זה נאמר לאחר שכבר אמרה תורה לפני כן (ג יב) ואני הנה לקחתי את הלויים מתוך בני ישראל תחת כל בכור פטר רחם מבני ישראל, והיו לי הלויים, משמע שבכור גם לאחר שהלויים תחתם, בכל זאת עדיין נאמר עליהם "כי לי כל בכור". וכתב ההעמק דבר: לי יהיו, לדעת הספרי דלי לדורות פירוש לי יהיו, דעד היום יש בבכור סגולה מיוחדת משארי אחיו, אלא שנפסלו לעבודה, עכ"ל. ואם כן יש מקום לומר שלבכור יש סגולה ויתרון, כמו שיש ללויים אע"פ שהבכור נפסל, בכל זאת הרי סגולתו קיימת.

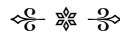
עוד יש להוסיף את מה שכתב המשך חכמה (שמות ד כב) וז"ל: בני בכורי ישראל, שבן בכור נוטל פי שניים משום שהוא עשה אותו לאב, כן ישראל עשו כביכול להשם יתברך לאב להעולם שהם הכירו השגחתו ויחודו בתבל, עכ"ל. ואם כן יתכן שיש לאב קצת הכרת הטוב לבנו הבכור, שהוא עשה אותו לאב. ויעוין גם בנצח ישראל (למהר"ל פרק יא) שכתב על הפסוק בני בכורי ישראל: כי אם לא היה האומה הזאת נקראת בני בכורי, על שם שהוא אחד והיו לו שני בנים, לא היה לאחד מן השנים החיבור גמור, שהרי יש לו חיבור אל השני ואותו חיבור שיש לו אל השני אין לו לזה, ואם כן אין זה חיבור גמור, אבל כיון שהם נקראים בני בכורי, והבכור הוא אחד מורה שיש כאן חבור גמור, עכ"ל. הרי שיש חיבור לבנו הבכור יותר מאשר לשאר הבנים. ואם כן יתכן שיש לאב להצילו קודם.

פניני חשוקי חמד

אמנם יתכן שבכל זאת אין לו דין קדימה, משום שיתכן שסדר הקדימה של הצלת נפשות, הוא דוקא להציל ולהקדים אדם המביא תועלת לאומה כדוגמת ת"ח שקודם גם למלך, וכמו שכתב הרמב"ם (בפירוש המשניות הוריות פ"ג מ"ח) שהסיבה שחכם קודם למלך הוא לפי שהחכם תועלתו לאומה גדולה יותר, יעו"ש. ויתכן שאף שאר הקדימויות הם מטעם זה, שזה טובה לעולם שישאר בחיים המקודש יותר. לעומת זאת בענינו, שלבכור יש סגולת יתר רק כלפי שאר אחיו אבל לא לגבי העם.

ולכן למעשה אם הברירה היא בידו להציל או את בנו הבכור או בן אחר, אולי ראוי לבחור בבכור כי אין סיבה לא להעדיפו, וסוף סוף ישנם מעלות בבכור. אבל אם בנו השני יותר אהוב עליו, אולי אין סיבה לדלג על האהוב ולבחר בבכור, כי אין לו מעלה אלא כלפי שאר האחים, וצ"ע. (חש"ח בכורות מו ע"א).

רופא הגר בעיר ומבקשים ממנו לעבור לספר, כדי שיהיה שם רופא בכוננות

וְהַחֲנִיּוֹם לְפָנָי הַמִּשְׁפָּן קְדָמָה לְפָנָי אֵהֵל מוֹעֵד מִזְרָחָה מִשָּׁה וְאֶהְרֶן וּבְנֵי שְׁמֵרַיִם מִשְׁמֶרֶת הַמִּקְדָּשׁ לְמִשְׁמֶרֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִזְרֵ קֶרֶב יוֹמָת (ג-לח).

שאלה: רופא הגר בעיר ומרפא שם חולים עד שעה מסוימת, ולאחר שעות האלו מגיע רופא אחר לעיר, ולכן הוא הולך הביתה ולומד קצת עם ילדיו, ולאחר מכן הולך ללמוד עם חברותא ולדבריו מאז שהתחיל ללמוד עמו הוא מרגיש התעלות בתורה.

כעת באו לרופא וספרו שבאחד העיירות שבספר מקום אשר יש שם קצת סכנה לדור ולהסתובב בין הדרכים, אין רופא קבוע, ולכן בשעות הערב או בשעות המוקדמות של הבוקר אין רופא בכל האיזור, ואם קורה איזה מקרה של סכנה ל"ע, אין מי שיכול להציל, ועלולים לעבור כמה דקות קריטיות עד שאנשי הצלה יבואו, ואם רופא כונן יגור באזור, לפעמים הוא יכול להציל חיי אדם.

שואל הרופא:

א. האם אני חייב להענות להצעה לעבור שם לגור, כדי שאולי אוכל להציל חיי אדם, או שמא איני חייב לעזוב את ביתי והמצוה לא מוטלת עלי אלא על הציבור?

ב. אולי אני לא חייב להכנס לקצת סכנה להציל?

ג. האם עלי להפסיד את הלימוד התורה עם החברותא הנפלאה שיש לי שהוא גם שכני, כיון שיתכן שאציל חיי אדם, או שחיי [הרוחניים] קודמים, ובפרט שבספר כיון שאין שם עוד רופא יבואו אלי גם בשעות הערב בשעה שאני רגיל ללמוד תורה ולא אוכל ללמוד כמו שאני לומד כעת?

תשובה לשאלה א:

נאמר ברמ"א (יו"ד ס"ג) ובט"ז (סק"ג) שלכן חייבים לשלם לרופא כשהתנה עמו שכר אע"פ שיש מצוה עליו לרפאותו מפני שמצות רפוי חולים מוטלת על כל העולם, לכן אין הרופא חייב לעזוב את ביתו, ולגור בעיר אחרת, והציבור ודאי יכול לדאוג לעצמו למצוא רופא אחר, ואם הרופא מוותר על נוחיותו ועובר לספר במטרה להציל נפשות אשרי לו, ואשרי חלקו.

תשובה לשאלה ב:

אם אין להשיג רופא אחר או שהוא חסיד ומרגיש צורך להציל אלא ששואל מה בדבר הסכנה, יעוין בשו"ע (או"ח סימן שכט ס"ח) הרואה ספינה שיש בה ישראל המטורפת בים, וכן נהר שוטף וכן יחיד הנרדף מפני אנס, מצוה על כל אדם לחלל עליהם שבת כדי להצילם. וכתב המשנ"ב (ס"ק יט) ומ"מ אם יש סכנה להמציל אינו מחויב דחיו קודם לחיי חבירו, ואפילו ספק סכנה נמי עדיף ספיקו דידיה מודאי דחברו, אולם צריך לשקול הדברים היטב אם יש בו ספק סכנה ולא לדקדק ביותר כאותה שאמרו המדקדק עצמו בכך בא לידי כך. הרי שמבואר בדברי המשנ"ב רק שאין לדקדק יותר ולחשוש לסכנה, והרי בספר אנשים גרים בשביל צרכיהם או פרנסתם וכך בענינו.

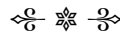
תשובה לשאלה ג:

פרשת במדבר

האם להקריב את חייו הרוחניים כדי שיהיה כונן שאם אדם יהיה בסכנה יצילו, נראה שאינו חייב להכניס עצמו לזה, והראיה לזה מהנאמר במגילה (דף טז ע"ב) אמר רב יוסף גדול תלמוד תורה יותר מהצלת נפשות, דמעיקרא חשיב ליה למרדכי בתר ארבעה, ולבסוף בתר חמשה. וכתב הט"ז (יו"ד סימן רנא סק"ו) שכוונת הגמרא שיותר יש זכות למי שזוכה לעסוק בתורה ולא בא לידו הצלת נפשות, ממי שבא לידו הצלת נפשות ועל ידי כך צריך לבטל תלמוד תורה ולעסוק בהצלת נפש, ויליף לה ממרדכי בלשן שתחילה שלא בא לידו עסק של הצלת נפשות היה חשוב בעיני חכמים, יותר ממה שאחר כך בא לידו המצוה של הצלת נפשות והוצרך לבטל תורה.

ובפרט שהוא גם שכינו, שעל זה נאמר ברש"י (במדבר ג לח) טוב לצדיק טוב לשכנו, שיהודה יששכר זבולון שהיו שכניו של משה שהיה עוסק בתורה, נעשו גדולים בתורה, שנאמר (תהלים ס ט) 'יהודה מחוקקי', 'ומבני יששכר יודעי בינה' (דה"א, יב לג) מאתים ראשי סנהדראות, 'ומזבולן מושכים בשבט סופר' (שופטים ה יד).

ולכן נראה שכיון שהצלת נפשות עדיין לא הגיעה לידו, אינו חייב להפסיד את התעלותו הרוחנית משום הספק הזה שמא יצטרכו לו לכוננות, ויסמוך על הציבור שימצא רופא אחר. (חש"ח בכורות.).

אין לו כהן לפדיון בנו, האם יתן להקדש

קח את הלויים תחת כל בכור בבני ישראל ואת בהמת הלויים תחת בהמתם והיו לי הלויים אני ה' (ג-מה).

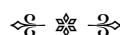
שאלה: אב שעמד לפני הכניסה לכבשן באושוויץ, והיה לו בן בכור, ואין לו כהן, ולכן נבצר ממנו לקיים את מצוות פדיון הבן, האם יש ענין שיתן חמש סלעים להקדש, לדוגמא כאשר יש שם קופת צדקה נסתרת?

תשובה: בסוף פרשת בא, נאמר בתורה הציווי על פדיון הבן, למרות שהכהנים עדין לא נתקדשו, ויעוין ברמב"ן (שמות יג יא) שכתב: ועל דרך הפשט קדש לי כל בכור, כל הנמצאים בישראל היום, כי בעבור שפדאם ממות בהכותו בארץ מצרים צוה שיהיו קדושים לו לעבוד את עבודת ה' לכל אשר יצוה בהם, ולא צוה להם עתה פדיון עד שהחליפם בלויים וצוה בפדיון העודפים (במדבר ג מו), אבל המצוה בנולדים לא נהגה במדבר, יעו"ש. מבואר ברמב"ן שעד שלא נתקדשו הלויים, לא נצטוו לתת פדיון הבן.

וכעין זה כתב הרמב"ן בבמדבר (ג מה): הנה הבכורים נתקדשו להיות לשם, מעת שצוה (שמות יג ב) קדש לי כל בכור בבני ישראל באדם וגו'. והיו בכורים רבים בישראל, ולא נפדו עד הנה, שעדין לא נאמר למי יהיה הפדיון, כי עתה הוא שנתקדשו הכהנים ועדין לא נצטוו במתנות הכהונה, יעו"ש.

אכן יעוין במשך חכמה (שמות יג יג) שכתב: עד שהוקם המשכן לא נתקדשו כהנים, ובכורים הקריבו, ולא פורש מה יעשה בהפדיון. ופדיון בכור אדם, היה הקדש או שקרב למזבח. והשה היה מפריש לעצמו, ושוחטו ואוכלו. וזה עומק פשט המשנה פרק קמא דבכורות: 'מפריש טלה לעצמו, שנאמר וכל פטר חמור תפדה בשה'. פירוש שאף שעדיין לא ניתן לכהן, היה מצוה בהפרשה לאפקועי איסוריה. כן הכא שלעצמו, ואינו נותנו לכהן, מפריש אותו לעצמו, יעו"ש.

ואם כן לפי דברי המשך חכמה, שנתקדשו הבכורים, והיה מצוה לתת פדיון הבן, לפני שנתקדשו הכהנים, ואת הכסף נתנו להקדש, אולי אף בזמן הזה, אם אין אפשרות לתת פדיון הבן לכהן, יש ענין לתת את הכסף לצדקה עכ"פ. וצ"ע אם בימינו לאחר שכבר נתקדשו הכהנים האם עדיין יש ענין וקצת מצוה, כשאין כהן, לתת להקדש או לצדקה והוא כעין חצי שיעור במצוות, או שמא לאחר שפדיון הבן שייך לכהן, שוב אין שום ענין ליתנו לצדקה ומה שהיה במדבר חלף והלך לו, וצ"ע. [עוד יעוין להלן דף מט ע"א לענין נתינת פדיון הבן ישראל הנשוי לכהנת כשאין אפשרות אחרת]. (חש"ח בכורות ד ע"ב).

פניני חשוקי חמד

לא עירבבו את הקלפי וששה אנשים זכו בכשלושים פרסים

ואת פדויי השלשה והשבעים והמאתים הערפים על הלויים מבכור בני ישראל (ג-מו).

שאלה: מעשה שהיה: מוסד צדקה ערך ערב מיוחד עם 'מכירה סינית', כלומר שמביאים את כל המוצרים לאולם שבו תערך ההגרלה, וליד כל מוצר מניחים קלפי ובסוף הערב מביאים את הקלפיות ומכל קלפי מוציאים שם אחד.

והנה בסוף ההגרלה התברר שששה אנשים זכו בכשלושים מוצרים, האנשים מאד התפלאו איך הדבר יתכן, לאחר בירור התברר שלא ערבבו את הקלפיות, וששה אנשים האלו שזכו הגיעו בסוף הערב, ולכן הפתקים שלהם היו למעלה, ולכן הם זכו.

כעת הם שואלים האם ההגרלה תקפה, כיון שהיה אפשרות לכל אחד לזכות, שאם מוציא הפתקים היה דוחף את ידו פנימה היה מוציא פתקים אחרים, או שמא עירבבו הקלפי הוא חלק מהגורל, ואם לא ערבבו אין סייעתא דשמיא לגורל?

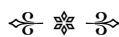
תשובה: נראה להביא גם ראיות שהערבוב אינו מעכב מדינא, וגורל העשוי בלא ערבוב הוא גורל כשר.

א. נאמר ביומא (דף לט ע"א) טרף בקלפי והעלה שני גורלות. ופירוש רש"י טרף היינו פתאום, בטרפיפה ובחטיפה. והתוס' רי"ד פירש נענוע וכשכוש כדרך מטילי גורלות כדמפרש בגמרא כי היכי דלא ניכוין ונישקול. ולכאורה משמע מהתוס' רי"ד שדרך מטילי גורלות הוא לנענע את הקלפי. אך יתכן שיש מכאן ראייה שהנענוע אינו מעכב, שאם היה מעכב למה כתב התוס' רי"ד שצריך נענוע כדי שלא יכוון בלאו הכי חלק מהגורל הוא לנענע.

ב. כמו כן נאמר בבבא בתרא (דף קכב ע"א) שסדר הגורל בחלוקת הארץ היתה כך אלעזר מלובש אורים ותומים, ויהושע וכל ישראל עומדים לפניו, וקלפי של שבטים וקלפי של תחומין מונחין לפניו, והיה מכוין ברוח הקדש ואומר זבולן עולה תחום עכו עולה עמו, טרף בקלפי של שבטים, ועלה בידו זבולן, טרף בקלפי של תחומין ועלה בידו תחום עכו. ופירש"ם טרף עירבב הממונה לכך את השטרות יפה, שלא יאמרו מדעת לקח את זו שהיה יודע מה כתוב בה. ולכאורה משמע שהערבוב אינו מעכב בגורל, ועשו זאת רק שלא יאמרו וירננו על הגורל.

ג. כמו כן אפשר להביא ראייה שזה לא מעכב, מהמבואר בספרי (בהעלותך פיסקא צה) כשמשעה עשה את הגרלה למצוא שבעים זקנים, ולפדות את הבכורים, בלל את הפתקים ואחר כך הכניסם לקלפי ואמר להם להוציא. והבלילה משמע שהיתה קודם ההכנסה לקלפי, ולכאורה מה שייך בלילה קודם ההכנסה לקלפי, אלא יש לומר שהבלילה היינו שקפל את הפתקים, ולכאורה מדלא כתוב שערבבם משמע שאין צריך לערבב את הפתקים, ורק בחלוקת הארץ שהיא דבר גדול, היו מערבבים שלא יאמרו.

וגיסי הגר"ח קניבסקי שליט"א אמר שיתכן שמדברי הרשב"ם שכתב שבחלוקת הארץ ערבבו את הגורל רק שלא יאמרו, משמע שהערבוב אינו מעכב. אך בענינו מאחר וכתב החוות יאיר (סימן סא) שקרוב הדבר שאם הגורל כהוגן ידבק בו השגחה עליונה, אבל אם הגורל מקולקל אין מבואר לומר שמי שזכה מאת ה' היתה זאת. ואם כן מאחר ויצא רינון על הגורל הזה, הרי זה נחשב לגורל מקולקל ואין לזה סייעתא דשמיא. (חש"ח בכורות יא ע"ב).

פתח אתר להפיץ התורה, והשני לקחו ממנו

אל תכריתו את שבט משפחת הקהתי מתוך הלויים (ד-יח).

יא. דאמרינן כשאמר הקב"ה למשה לבחור שבעים זקנים, נטל שבעים פתקים וכתב עליהם זקן, ונטל שני פתקים חלקים, ובללן והטילם לתוך קלפי, אמר להם באו וטלו פתקיכם, כל מי שנטל פתק וכתוב עליו זקן היה אומר לו משה כבר קידשך המקום וכל מי שהיה נטל פתק שלא היה כתוב בתוכו זקן היה משה אומר לו מן השמים הוא מה אני יכול לעשות לך, כיוצא בו אתה אומר **ואת פדויי השלשה והשבעים והמאתים (במדבר ג מו)** אמר משה מה אני אעשה עכשיו כל אחד ואחד אומר כבר פדאני לוי, עשה משה תקנה נטל פיתקים וכתב עליהם לוי ונטל פיתקים וכתב עליהם כסף חמשת שקלים ובללם והטילם בקלפי אמר להם באו וטלו פתקיכם כל מי שנטל פתקו וכתוב היה עליו בן לוי אומר לו כבר אתה פדוי ומי שנטל פתקו וכתוב עליו כסף חמשת שקלים היה משה אומר לו צא ותן פדיונך.

פרשת במדבר

שאלה: נאמר במשנה באבות (פ"ו מי"א) כל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמו לא ברא אלא לכבודו, שנאמר (ישעיהו מג ז) 'כל הנקרא בשמי ולכבודי, בראתיו יצרתיו אף עשיתיו'.

אחד הדברים המופלאים שנוצרו בדורנו הוא האינטרנט, שאפשר להגיע עמו לכל העולם ברגע אחד, וברור שגם זה נתן ה' חכמה בלב החכמים לעשותו, כדי שקודם ביאת המשיח, יוכלו באמצעותו לקרב את לב אחינו התועים לאבינו שבשמים ביתר קלות, ובכל העולם.

אלא יש לדעת שזה לעומת זה עשה אלקים, שכל דבר טוב, נתן הקב"ה כח גם לטומאה, כדי שיהיה בחירה בעולם, וכיון שאפשר לקרב עמו הרבה אנשים, אפשר גם להחטיא עמו הרבה אנשים, וכהיום האינטרנט הוא גם הדבר הגרוע ביותר בדורנו, והוא הנסיון הגדול שקודם ביאת המשיח, לדעת מי לה' אלי, והוא הדבר המאוס ביותר, וכל באיה לא ישובו, ואפשר להגיע שם לכל השערי טומאה שיש בעולם.

והנה יזם רצה לנצל את כוחו של האינטרנט לטובה, וקיבל רשות מרבו, לפתוח דף באינטרנט לשם שמים, ולהכניס בו דברי תורה ודברי מוסר, שכל הרוצה להכנס לשם, וכל אחד יוכל להכנס לשם, ולהוריד לעצמו את הדף. לזים לא לא היה לו צורך בהשקעה כספית כדי לפתוח את האתר, כיון שהצטרף לאתר קיים, ורק הוסיף בו עוד דף של דברי תורה.

וסדר הדברים התנהל כך, שבכל יום היזם הכניס לאתר דף עם מסרים ודברי תורה, ואלפי איש הרחוקים מתורה ומצוות, נכנסו בכל יום לאתר, והורידו לעצמם את הדף, והתקיים בהם מקרא שכתוב (עמוס ח יא) 'לא רעב ללחם, ולא צמא למים, כי אם לשמוע את דברי ה'.'

היזם של הדף לא הצליח להביא בכל יום דברי תורה חדשים, וכיון שכל כוונתו היתה רק לשם שמים, לא השאיר את הכבוד לעצמו, אלא הכניס עוד מנהלים שיוכלו להכניס שם דברי תורה, ומסר להם את הקוד הסודי של האתר. וכך נוצר מצב שהיו עשרה מנהלים שיש להם את הכח לעשות באתר ככל העולה על רוחם.

לאחר שהיזם ראה שהדף מתנהל היטב, גם בלעדו פנה לעוד עסקים, ולאט לאט פחת עיסוקו באתר, עד שעזבו כמעט כליל, ולמעשה אחד המנהלים מילא את מקומו ופיתח מאד את האתר, והצליח מאד להרחיבו. וכך התנהל העסק כמה שנים.

באחד הימים התגלע סכסוך בין המנהלים. שהמנהל שפיתח את האתר, חשד באחד המנהלים האחרים שהמסרים שהוא מכניס אינם רק לשם שמים, אלא בין השיטין הוא שולח מסרים לטובת מוסדותיו, וכוונתו לעשות נפשות ותרומות למוסדותיו, המנהל שפיתח את האתר, הזהירו שכוונת האתר אינו אלא לשם שמים, ולכן לא יעשה כן, והלה לא שעה לדבריו, המנהל המפתח לקח יוזמה והחליף את הקוד הסודי, וניטרל את כל המנהלים האחרים, וכך השתלט לבדו על כל האתר, וכיון שהמנהל החליף את הקוד הסודי, ממילא גם היזם נוטרל מכל האתר. וכך התנהל העסק חמשה חדשים, כשרק המנהל הזה יש לו זכות בעלות על האתר.

לאחר חמשה חדשים תבע היזם את המנהל לדין תורה, וטוען אני פתחתי את האתר ואני הבאתי אותך להיות מנהל, ולמה זרקת אותי.

המנהל משיב, כבר כמה שנים שאתה כמעט לא משתתף באתר, אמנם נכון שזכויות היוצרים הם שלך, אך אני כבר כמה שנים משקיע את כל כוחי ומרצי בפיתוח האתר, כדי להרבות כבוד שמים, ואחד המנהלים התחיל לעשות דברים שהם לא לרצון המקום, ולכן לא היתה לי ברירה אלא להוציאו, וכבר עברו מאז חמישה חודשים וכלל לא פנית אלי, והבנתי מזה שאין לך שום ענין בזה. ואני חושש שאם אני אכניס אותך, אתה תכניס שוב את אותו מנהל שנוסף על 'לשם שמים' שלו, יש לו עוד אינטרסים.

היזם טוען מה איכפת לך את מי אכניס ומה אעשה, האתר הוא שלי כי אני פתחתי אותו, וזכותי לעשות בו מה שאני רוצה. המנהל משיבו, אמנם אתה פתחת את האתר ומגיע לך ישר כח גדול, אבל איזה בעלות יש לך על זה, הרי לא קנית בו כלום, ולא שלמת עליו כלום, ולכן לא היה לך בו זכויות, ואני כעת זכיתי בו, וכעת אני הבעלים עליו, הצדק עם מי?

תשובה: בקהלות יעקב (ב"ק סימן מד אות ו) כתב, שלמדנו מתורתנו של המהר"ם שיק (ח"מ סימן יח - יט) שמי שמתאמץ במצוה, ולולי פעולתו היתה מתבטלת המצוה לזמן, ועל ידי זה הוא כמציל מן הנהר ומן הגייס דקנה. וכן

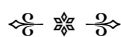
פניני חשוקי חמד

מצינו בתענית (דף כח ע"א) כשעלו בני הגולה לא מצאו עצים בלשכה, ועמדו אלו והתנדבו משלהם, וכך התנו נביאים שביניהן שאפילו לשכה מלאה עצים, יהיו אלו מתנדבין משלהן. והיינו משום שהם נתעסקו במצוה זו להחזיקה בזמן שלא נמצאו אחרים שיזדקקו לקיימה, יש להם דין קדימה בזמן ההוא להקריב קרבן עצים, והוסיף שמן הטעם הזה נוהג בכל קהלות ישראל חברות פרטיות של תלמוד תורה גמ"ח וביקור חולים וכיוצא בזה, שאין לבני העיר שום דעה על אותה חברה, אע"פ שהדבר נוגע לכל יושבי המקום, היינו משום שהם זכו במצוה זו בזמן שלא היה לה דורשים.

ועל פי זה הוסיף בקהילות יעקב שבאמת זהו עיקר זכותם של מייסדי ומנהלי ישיבות או שאר מוסדות תורה וחסד, דלהסוברים (תומים סוף סי' קמט) שבהחזיק בעצמו במצוה בלא טענה אינה כלום, לכאורה הרי רוב מוסדות וישיבות יסודם המייסדים מדעת עצמן בלא שום מינוי מהצבור, ומנהלים כל הזמן מדעת עצמן, אלא על כרחך כדברי המהר"ם שיק הנ"ל, שלפי שהם יסדוהו טיפחוהו ושכללוהו בזמן שלא רצו אחרים להתעסק בזה, זכו בהם להיות זכות שררות שייך להם לבדם, ודברי המהר"ם שיק ז"ל הנ"ל המה יסוד גדול בזכותי וענייני שררות וחזקת מצוה.

כך גם בענייננו, כיון שהיזם פתח את האתר והיא היתה מצוה שלולי פעולתו לא היתה קיימת, הרי הוא הבעלים על המצוה, והכל שייך אליו, ואי אפשר לזרקו, וגם אם רוצה לשנות מהתכנית המקורית, יש לו את הזכויות, והמנהל השני שפיתח את האתר כבודו במקומו מונח, ומכל מקום הוא יכול לעשות דברים, רק מתחת לבעלותו של היזם המקורי.

עוד אפשר להביא ראיה, מהמבואר במדרש תנחומא^י (פרשת במדבר סימן כב) אמר הקדוש ברוך הוא, (משלי כב כב) 'אל תגול דל כי דל הוא', אמר רבי חזקיה אמר רבי ירמיה בר אבא בשם רבי יוחנן, כל שאינו אומר דבר בשם אומרו, עליו הכתוב אומר אל תגזול דל כי דל הוא. והרי התורה היא של הקב"ה והוא נתן לו את חידושו, ולמה צריך לציין את שמו, אלא כיון שהוא נתאמץ ונתייגע בה, הרי זה שייך לו, וכמו שאמר רבא בעבודה זרה (דף יט ע"א) בתחילה נקראת [התורה] על שמו של הקדוש ברוך הוא, ולבסוף נקראת על שמו [של הלומד] שנאמר 'בתורת (חש"ח ר"ה ב ע"ב).

איך יתכן שמותר להרוג גנב כשאינו במחתרת

וְלֹא יָבֹאוּ לְרֵאוֹת פְּבַלְעַ אֶת הַקֹּדֶשׁ וּמָתוּ (ד-כ).

שאלה: הבא במחתרת אין לו דמים כמבואר בתורה (שמות כב, א). מתי עוד קורה, שמותר להרוג גנב?

תשובה: נאמר במסכת בסנהדרין (דף פא ע"ב) הגונב את הקסוה [כלי שרת], הבעל את הארמית קנאין פוגעין בו. ונלמד מדכתיב (במדבר ד, כ) 'ולא יבואו לראות כבלע את הקדש ומתו', דלשון בליעה הוא מלשון גניבה כמבואר ברש"י (שם). ונחלקו הראשונים בדין גניבת כלי שרת, דדעת הבה"ג (לאוין קנו) שקנאים פוגעים בו מן התורה. אולם דעת הרמב"ם (שורש ג) דפשטיה דקרא אינו כן, ואין זה אלא אסמכתא בעלמא. ויעוין שם שהשיב הרמב"ן דמ"מ היא הלכה למשה מסיני, וכתב במנחת חינוך (פרשת במדבר) דאף לשיטת הרמב"ם אסור לגנוב כלי שרת מדאורייתא. כי זה גם כן בכלל לא תגנובו דמה לי הדיוט ומה לי גבוה. אך העונש דקנאים פוגעים בו, הלכה למשה מסיני, עכ"ל.

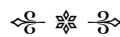
ונסתפקתי אם אדם הקדיש בימינו כלי שרת, נגד הדין, כמבואר במסכת ע"ז (דף יג ע"א) 'אין מקדשין.. בזמן הזה, ואם הקדיש... בהמה תיעקר פירות כסות וכלים ירקבו, מעות וכלי מתכות יוליכם לים המלח'. ואם כן כלי שרת אלו לאבדון עומדים, אולי אין בהם משום גונב את הקסוה, שקנאים פוגעים בו. ואע"פ שיש מקום לומר שקנאים פוגעים בו, מאחר ורשע זה נוטל משל גבוה, והרי יסוד מה שהקנאים פוגעים בו אינו מחמת לתא דאיסור, אלא הוא דין קנאות לשם ה', כלשון הרמב"ם (פי"ב מאיסורי ביאה ה"ד). וכתב ר' ירוחם פרלא: "והנה נקטו קנאים פוגעים בו, ולא

יב. הובא במג"א (סימן קנו סק"ב), ושם נרשם בטעות נדרים פ"א, וכבר כתב בזה בנודע ביהודה (תנינא או"ח סימן כ) שהוא טעות סופר, והמקור הוא במדרש תנחומא.

פרשת במדבר

אמרו כל מי שירצה יפגע בו, משמע שדבר כזה מסור לאדם אשר בכל אורחות חייו קנאי הוא, ונקי מאבק חטא. אבל לרשע אומרים, למה תכה רעך אפילו אם הוא רשע כמוך, לא לך לקנאות ולענשו על רשעתו, עכ"ל. הרי שהריגת גונב קסוה, היא מדין קנאות. ואולי נאמרה הלכה זו גם בימינו.

והדעת נוטה כצד הראשון, שאין קנאים פוגעים בו, משום שלא מובא דבר זה בשו"ע ונו"כ, ש"מ דלא נוהג בזמן הזה, וצ"ע. והנה נאמר במסכת שבועות (דף טו ע"א) כל הכלים שעשה משה, משיחתן מקדשתן, מכאן ואילך, עבודתן מחנכתן. ופרש"י (ד"ה משיחתן) "בשמן המשחה מקדשתן קדושת הגוף לכלי שרת", ואם כן יתכן שמי שהקדיש כלי שרת בימינו, מאחר ולא משחוחו, אינו נחשב לכלי שרת, והגונבו אין קנאים פוגעים בו. [היו יהודים שפתחו חשבון בבנק כדי לבנות את בית המקדש השלישי והם הקדישו מעות לבדק הבית, והם עשו עוולה משום שכסף זה הוא קדוש, והעצה היא לפדות את המעות הקדושים בכל מקום שהם על כסף מסויים, ולזרקו לים המלח]. (חש"ח ב"ק סו ע"ב).

מענין לענין

כיצד אפשר לקיים מצוות הבאת שלום בכל יום גם כשאין סיבה למחלוקת

שאלה: ישנו אדם שרוצה לקיים בכל יום את הנאמר בתחילת פאה אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא... והבאת שלום בין אדם לחבירו..., כיצד יקיים מאמר זה בכל יום, גם כאשר חי בשלום ובידידות רבה עם כל חביריו, ואין כל סיבה למריבה?

תשובה: כתב בספר אפיקי ים (בסוף הספר) וז"ל: כלל גדול למי שרוצה לשמור פיו ולשונו באמת, שלא יבוא לידי מחלוקת ולה"ר ורכילות והלבנת פנים ועוד עוונות חמורות וכיו"ב, שיקנה לנפשו בכסף מדת הסבלנות להעביר על מידותיו תמיד, והיינו שיסכים בדעתו להוציא על מדה הקדושה הזו ג' וד' שקלים לשנה [ובעשיר לפי עשרו] כי על פי רוב בא למחלוקת ע"י דבר קטן, שנדמה לו ברעיונותיו שפלוני נגע לו באיזה זהוב וכדומה. ואין אדם רואה חובה לעצמו ומעמיד על קו הדין שלא לוותר כלל, ונצב כעמוד ברזל נגד חבירו, וממילא בא לידי מחלוקת, דכולהו איתנהו בה, וע"י הלבנת פנים מפסיד כל עולמו, ועלול לבוא לידי עניות, ע"י לה"ר ורכילות וכיו"ב כמ"ש בסה"ק. ומחשבון שבוע אחד יראה שבהתקבצות כלם לשנה עולה לג' וד' שקלים לכל היותר, ולעומתם נתרבו לו כמה מאות עוונות חמורות הנ"ל, והוא ממש כאותו קמצן שקמץ מלחמו לנפשו, עד אשר הגיע לשערי מות, אבל אם יסכים שיוציא על זה ג' וד' שקלים בשנה כעל שארי מצוות, הלא ינצל מכמה מאות עוונות חמורות, וייטב לו בזה ובבא, יעו"ש.

ונראה שכל יהודי המשלשל פרוטה כל יום לקופה כזו הרי קיים מצוות והבאת שלום בין אדם לחבירו.

עוד יעוין בספר חפץ חיים החדש על התורה (**פרשת במדבר** עמ' רצה בשם הספר מאמר מרדכי) שכתב: פעמים שהאשה תובעת לקנות דבר מה, והבעל סבור שאין זה נחוץ, והוא בגדר מותרות, ותקציב הבית לא מאפשר זאת, הצדק עם הבעל, ואין לרכוש דבר זה מצד עצמו, אך יש לרכשו מצד חובת השמירה על שלום הבית, והיה אומר החפץ חיים שיש להקצות קופה מיוחדת עבור צרכי שלום בית חשבון מיוחד, יעו"ש. ונראה שכל מי שמשלשל פרוטה לקופה בכל יום, הרי שבכל יום מקיים מצוות הבאת שלום בין איש לאשתו. (חש"ח זרעים-א פאה פ"א מ"א).

